

AZ E-VILÁG KALÓZAI, AVAGY AZ ILLEGÁLIS FÁJLCSERE

Jelige:
„Hóember”

2012

Tartalomjegyzék

1.	Előszó	3
2.	Bevezető	4
3.	Technikai háttér	6
4.	A legelterjedtebb fájlcsereelő.....	9
5.	Fájlcseré a világ körül	12
5.1	Amerikai Egyesült Államok	12
5.2	Dél-Korea	13
5.3	Japán.....	14
6.	A jelenség társadalmi vetülete.....	17
7.	Jogi háttér	21
7.1	A jogi háttér Magyarországon	24
7.2	Elektronikus kereskedelmi jog	30
7.3	Az információs társadalom létrejötte.....	30
7.4	Az Európai Unió Bíróságának vonatkozó joggyakorlatában.....	31
8.	Jogalkotási fejlemények	33
8.1	Tagországok:	33
9.	A The Pirate Bay-per:.....	35
10.	Megoldási alternatívák:	37
10.1	Európai Unió:	37
10.2	ACTA szerződés:	38
11.	A fájlcsere elleni küzdelem lehetséges kimenetele:	41
	Felhasznált források:	44

1. Előszó

Az internet-, illetve a médiaszabályozás az egyik legdinamikusabban fejlődő terület, ráadásul a joghoz hasonlóan ez is nagyon gyorsan változik. Nem kőbe vésett évezredes jellegű, hanem a mindennapok dinamikája által optimalizált szövevényes rendszer, melynek mi is apró elemei vagyunk. Azonban mivel az információk internetes áramlásának szabályozása fiatal jogterület, nem kell visszamenni az ősidőkig, elég csak a XX. század végétől nyomon követni a folyamatot, hisz születése a századvégre datálható.

A Manuel Castells szociológus professzor által megalkotott hálózati társadalom¹ fogalma, és az ezzel együtt, a XXI. századra létrejövő információs társadalom² alapvetően a digitális tartalmak előállításáról, birtoklásáról valamint az információkhoz történő hozzáférésről szól.³ Ez egy most is zajló folyamat, melyben jelentősége van az információ elérésének, és annak, hogy a digitális adatok szinte korlátlanul áramlanak. Szerettem volna jobban megismerni ennek a hátterét. Ez, illetve a körülöttünk zajló ilyen jellegű folyamatok iránti érdeklődésem sarkallt a témában való elmélyülésre.

Kutatásaimat könyvtárakban kezdtem, azonban a szakterület viszonylag fiatal volta miatt még nincs kifejlett, nyomtatott szakirodalma, így az internetet is segítségül hívtam a munkám során.

¹ Manuel Castells: Az identitás hatalma, 2006, 18. o.

² Az informatikai jog nagy kézikönyve, szerk.: Dósa Imre, 2009, 212. o.

³ Armand Mattelart: Az információs társadalom története, 2004, 143. o.

„A szabad kultúra volt a múltunk, de csak akkor lesz a jövőnk is, ha megváltoztatjuk az utat, amin most vagyunk.”⁴

/Lawrence Lessig/

2. Bevezető

Dolgozatomban az interneten tapasztalható jelenségek közül, az adatok - korábbi évtizedekhez képest – új típusú áramlásáról fogok írni. Fontos kiemelni, hogy a fájlcsere csupán egy megvalósulási formája az információ terjedésének, korántsem az egyetlen. A jelenség megítélésében többféle, hiszen az adatok előállítói és terjesztői csak a legritkább esetben esnek egybe, ezért több határterület megközelítéséből is vizsgálom a fájlcserét.

Az internet egy hálózat, méghozzá nem is akármilyen, hiszen ez a világot körbeszövő hálózatok hálózata. Ezek összefonódásából született meg a kibertér, mely egy alternatív tér,⁵ de erre is a valódi világhoz hasonló körülmények jellemzőek,⁶

„A jogok és kötelezettségek felépítése sem változik, tehát egy tiszta kivételről van szó, pusztán a kapcsolattartás módja más.”⁷

Nemcsak a különböző negatív népegészségügyi statisztikák tekintetében vagyunk a világ élvonalában, hanem az internetes kalózkodás tekintetében is. Ezek tükrében bátran állíthatom, hogy Magyarország nagyhatalom.

A nemzetközi Mozgóképf Szövetség, az MPA⁸ kalózkodási tanulmányában,⁹ a kalózkodás által okozott potenciális bevételkiesés meghatározása alapján (ez kb. az egy főre jutó jogdíjvesztéseket jelenti a várt bevételhez százalékosan viszonyítva) Magyarország kalózkodási rátája 76%-kal a toplista 3. helyén áll. Előttünk 90%-kal Kína az első, míg 79%-kal a második helyen Oroszország és Thaiföld osztozik. Összehasonlításképp ugyanez az USA-ban 7%.

⁴Lawrence Lessig a Stanford Egyetem jogászprofesszora; szakterülete a jog és internet összekapcsolódása
http://www.brainyquote.com/quotes/authors/l/lawrence_lessig.html

⁵Hálózati kislexikon <http://www.kfki.hu/chemonet/hun/olvaso/lexikon/i.html>

⁶Csermely Péter: A rejtett hálózatok ereje, 2005, 218. o.

⁷Talyigás Judit (szerk.): Az internet a kockázatok és mellékhatások tekintetében, 2010, 46. o.

⁸Motion Picture Association

⁹The Cost of Movie Piracy, 2005. 6. o., <http://austg.com/include/downloads/PirateProfile.pdf>

Szintén e tanulmány szerint a kalózok 68%-ban városi lakosok, 56%-ban férfiak, és 56%-ban 30 év alattiak, de ezek közül is a 16-24 évesek a legaktívabbak,¹⁰ tehát az egyetemista korosztály körében nagyarányú látenciáról beszélhetünk.

A jogvédő szervezetek szerint hazánkban tízből kilenc letöltés illegális, illetve 10 DVD-ből 7 nem eredeti. A magyarországi jogvédő szervezetek becslése szerint a szerzői jog megsértése miatt az érintett iparágakban évente nagyságrendileg 100 milliárd Ft kár éri az országot.¹¹

Ezen hatásokat pedig nem is nehéz előidézni, hisz nem feltétlenül igényel bonyolult eszközöket a fájlcsere, ezért a háztartások nagy része ma már potenciális veszélyforrás.

Az internet kezdeti korszakában, a web 1.0-ban a felhasználók professzionális szolgáltatásokat élvezhettek, de a 2.0-ás korszak beköszönte új idők szelét hozta. Az ugc-nek rövidített „user-generated content” kifejezés beszédes fogalom. Itt az igénybevevők is generálják a tartalmakat, így átfogóbb az azt előállítók köre. Az új kommunikáció tehát olyan új közeget teremt, amely magára a kommunikáció tartalmára is hatással van.¹² Épp ezért ez a terület sokkal nehezebben koordinálható és ellenőrizhető, hiszen ma még nincs teljesen átfogó rendszer ezek felügyeletére. Ezt jól illusztrálják a fájlcsere kapcsán felmerült nehézségek is. Ezek részletesebb megismeréséhez azonban elkerülhetetlen a technológiai háttér áttekintése.

¹⁰ The Cost of Movie Piracy, 2005. 11. o.

¹¹ Javaslat a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület létrehozására <http://www.jogiforum.hu/hirek/17012>

¹² Majtényi László: Az információs szabadságok, 2006, 40. o.

3. Technikai háttér

Kiindulásként a fájlcsere technológiai definícióját használhatjuk:

„A fájlcsere az Internetre kapcsolódó, jellemzően az otthoni felhasználók számítógépei között zajló közvetlen információcsere, ahol az egyes felhasználók között zajló kommunikáció a központi kapuőröket megkerülve zajlik. A felhasználók között zajló közvetlen kommunikáció ellenőrzésére, felügyeletére csupán a kommunikációs hálózat fenntartójának van technikai lehetősége.”¹³

Az ebben szereplő elemek mellett további tényezőket is figyelembe kell venni. A fájlcserélést lehetővé tévő technológiák közül a legfontosabb a peer-to-peer¹⁴ paradigma, melynek lényege, hogy az informatikai hálózat végpontjai közvetlenül egymással kommunikálnak,¹⁵ központi kitüntetett csomópont nélkül, tehát maga a hálózat decentralizált.

A sávszélesség, mint informatikai erőforrás¹⁶ kezelése mellett az a jelenség, hogy a személyek között kooperáció van, hogy hajlandóak a hálózat tagjai együttműködni, elősegíti ezt a cserefolyamatot. Ezáltal a hálózat energiaigénye nem egy központi csomópontra korlátozódik, hiszen a számítógépek egyenrangú technológiai szintű kapcsolódási módjából kifolyólag ez a végpontok közt megoszlik. A közvetlen kapcsolat hibatűrőbb felépítést is eredményez, ráadásul az esetlegesen jogsértő tartalmak is nehezebben távolíthatók el.

Fontos megjegyezni, hogy itt nem kliens-felhasználó viszony van, mint például egy videó online streaminges¹⁷ megnézésénél, hanem egyenrangú felek között zajló, hierarchia mentes kapcsolat létesül.

A P2P rendszerek reneszánszát a sávszélesség növekedésével és a tömörítési algoritmusok javulásával berobbanó fájlcserélő alkalmazások hozták el. Megállapítható, hogy a tudomány és technika szolgálja a fejlődést, de új típusú jogsértések lehetőségét is megteremti. Csupán a cél különbözteti meg az alkalmazásokat, pl. a fájlcserén alapuló technológia kutatóintézmények összehangolásához is jó, és a közkedvelt csevegőprogram, a Skype is fájlcsere alapú.

¹³ Bodó Balázs: A szerzői jog kalózai, 2011, 169. o.

¹⁴ Továbbiakban: P2P

¹⁵ Uo. 172. o.

¹⁶ S. Nagy Katalin (szerk.): Szociológia közgazdászoknak, 2007, 237. o.

¹⁷ Azonnal elérhető a mű, anélkül, hogy másolat készülne róla

Azonban a technológia tömeges jogsértésre is alkalmas, ami felveti a kérdést, hogy betiltsák-e. De a majd későbbiekben taglalt The Pirate Bay-per védőbeszédéből vett példát említve:

„Ha a Pirate Bay bűnös, bűnös az összes autógyártó is, ami olyan autót gyárt, amik képesek túllépni a sebességkorlátozást.”¹⁸

A technikai háttér jelentőségéhez meg kell ismerni a gyakorlat színes palettáját. Ahhoz, hogy megértsük miként jutott idáig a fejlődés, beszélni kell a különböző állomásairól is, ezért röviden vázolnám a programok generációit.

Kezdetben még úgy működtek a letöltési folyamatok, hogy egy központi adatbázis tárolta a fájlokat, és mindenki ehhez a metaadatokat tároló szerverhez kapcsolódott. A módszer tehát a központi adatbázisból való többszörözés volt. Erre a technológiára a legjobb példa az első fájlcsereelő, az 1999-ben megjelenő Napster, mely kevesebb, mint egy év alatt 30 millió felhasználóra tett szert.¹⁹ A nagy népszerűség mellett sok per is indult a rendszer ellen a szerzői jogok megsértése miatt, és ez végül a Napster végét jelentette.²⁰ Az oldal hőskorában, architektúráját tekintve még hibrid, központi szerverfarm kapcsolta össze a file kéréseket a file felajánlásokkal, de maga az adatcsere a felhasználók között már a szervertől függetlenül zajlott.²¹ A döntés értelmében az oldal szerzői jogsértést segítő tevékenységét meg kellett szüntetni, mivel azonban a tartalmak jogsértő voltának szűrésére nem volt képes, ezért le kellett kapcsolni.

A következő típusnál már központi adatbázis nélkül zajlott a kommunikáció, méghozzá úgy, hogy a lista a peer-en volt. Ehhez speciális protokollok segítségével lehetett eljutni, amely egy egyedi algoritmus segítségével szupercsomópontokat használt a jobb skálázhatóság eléréséhez. Ahhoz, hogy minél több forrásból elérhető legyen egy fájl, a lassú gépek is be lettek számítva a megosztók körébe, viszont ez igencsak lassította a forgalmat, és csak kisméretű fájlok esetében volt hatékony. Az eredményességet egyébként tovább rontotta az a jelenség, hogy sokan fölfedezték a sebezhetőségét azáltal, hogy rossz, illetve hamis fájlok közzétételével bénították a forgalmat. A közvetett jogsértés megvalósulását lehetővé tevő programok közül a legismertebb a Kazaa, de a Grokster is ilyen volt.

¹⁸ Napokon belül eldől a Pirate Bay sorsa

http://index.hu/tech/jog/2009/04/15/napokon_belul_eldol_a_pirate_bay_sorsa/

¹⁹ S. Nagy Katalin (szerk.): Szociológia közgazdászoknak, 2007, 234. o.

²⁰ A&M Records, Inc. v. Napster, Inc., 239 F.3d 1004 (2001)

²¹ SZJSZT 07/08/1- „Szerzői művek online fájl cserélő rendszerek segítségével megvalósuló felhasználása”, 2008., 2. o.

Sorra jelentek meg újabbnál újabb fájlcsereelők, és ennek a generációnak tagjai a jelenlegi legnépszerűbb programok. Itt sincs központi adatbázis, amelyen keresztülfut minden, hanem a hálózat végpontjai kommunikálnak egymással. Sőt a szó szoros értelmében véve nincs is fájlcsere, csupán bitek cserélődnek, hiszen morzsánként transzferálódik az információ a felhasználók közt. Ezek a kis darabkák utaztatják a fájl egészét, és az apró méretek miatt igencsak gyors és hatékony ez a fajta módszer. A bitek továbbítása miatt lett BitTorrent a neve, és ez manapság a legelterjedtebb. És itt merül fel a kérdés, ha nem műveket, csak művek egyes darabjait cserélik ki a felhasználók, az is gond-e illetve, hogy ezt miként kell szabályozni. Ezt majd a jogi háttér című fejezetben taglalom.

A programok következő generációja még csak béta verziójú, de már komoly elvárások vannak irányába. Az IPREDator igazából elődjének továbbfejlesztése, de napjaink körülményeit tekintve igencsak figyelemreméltó célkitűzésekkel bír. Nevét a csak IPRED²² néven hivatkozott jogszabályról kapta, melynek lényege, hogy a vállalatok megfigyelhetik az IP címet, és ha arra gyanakszanak, hogy a felhasználó illegálisan tölt le zenét vagy filmeket, akkor megkaphatják az IP címe alapján a valódi nevét és a címét.²³ A program ezzel megy szembe, ugyanis a felhasználó azonosítását gátolná meg fizikailag, azaz semmiféle adatot nem tárolna a cserefolyamatokról, és lehetetlenné tenné a visszakeresést, tehát továbbra is biztosítaná az anonimitást.

„A fájlcsereelők egyik bevált taktikája az úgynevezett VPN²⁴ szolgáltatás használata, amellyel a felhasználó titkosítja adatforgalmát egy általában más országban található szerver segítségével, így internetszolgáltatója által adott IP-címe titkos marad, kívülről - más megfigyelő számára - pedig csak a VPN-cég által adott másodlagos IP-cím látható. Ennek birtokában a külső megfigyelők így nem tudják megállapítani egy IP-cím mögött álló internetező személyazonosságát.”²⁵

Akár elterjed ez a programgeneráció, akár nem, szerintem nem a felhasználókat sújtó jogszabályokat kellene hozni, hanem olyanokat, melyek reformatív jellegükkel magát a

²² IPRED: Intellectual Property Rights Enforcement Directive; Az Európai Parlament és a Tanács 2004/48/EK irányelve a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről

²³ Vetközzünk le meztelenre! Avagy mennyit ér a privát szférád? <http://www.himmel.hu/thread/vetkozzunk-le-meztelenre-fra-acta-ipred-prop-138-ect---avagy-mennyit-er-a-privat-szferad->

²⁴ Virtual Private Network (virtuális magánhálózat)

²⁵ Névtelenné és láthatatlanná tehetjük magunkat

http://hvg.hu/Tudomany/20090325_ipredator_pirate_bay_vpn_fajlcsereles

probléma gócpontját oldják meg. Ez persze nem olyan egyszerű, hiszen itt már technológia, üzlet és politika összefonódása is felmerül.

4. A legelterjedtebb fájlcserélő

A jelenlegi legnépszerűbb fájlcserélési eljárás a BitTorrent²⁶ technológia. Bár a korábbi évek internetes forgalmának majd 50%-os részesedéséhez képest visszaesett a fájlcserélők aránya, de még mindig 18% körüli²⁷ részét használják az internetnek az ilyen programok.

A BitTorrent lényege, hogy a kliensek a fájlokat darabokban töltik le. Minden csomópont megkeresi a hiányzó részhez a lehető leggyorsabb kapcsolatot, miközben ő is letöltésre kínálja fel a már letöltött fájldarabokat. A módszer jól beválik nagyméretű fájloknál, például videók és nagyobb szoftverek esetében. Ennek az az oka, hogy az ilyen letöltéseknél a szűk keresztmetszetet általában a szerver sávszélessége jelenti. Minél keresettebb egy fájl, annál többen vesznek részt az elosztásában, ezáltal az elosztása gyorsabban megtörténik, mintha mindenki egy központi helyről töltötte volna le. A fájlok darabolásából adódik, hogy a megszakadt letöltések könnyen folytathatóak.

A fájl megosztásához egy torrent típusú fájlra van szükség, amely információkat tárol az adott dokumentumról. Többek közt: a letöltendő fájlok neve, mérete, ellenőrzőfájlja (ezzel lehet ellenőrizni, hogy nem sérült-e a fájldarab) és a tracker szerver címe.

Ez a tracker közvetíti a kliensek között. A trackeren általában nincs meg a fájl, ugyanis a tracker nem vesz részt az adatcserében, csupán a torrent fájlt teszi közzé, áthárítva ezzel is a felelősséget a letöltőkre. A technológia térhódítása abban rejlik, hogy a torrent fájlt könnyű másokkal megosztani, mert kicsi a mérete, ezért könnyedén feltölthető egy honlapra, vagy elküldhető e-mail mellékleteként. Tehát ezt a torrent fájlt letölti a felhasználó valahonnan, és ezt megnyitja a kliensprogramok egyikével. Itt kezdődik a dokumentum letöltése. Ekkor a tracker nyilvántartásából kideríti a program, hogy mely fájlok kinél találhatóak meg. Így a csomópontok rá vannak kényszerítve a megszerzett darabok cserélgetésére, ezzel tehermentesítik az eredeti forrást. A leszedett darabot ellenőrzi a kliens, elkerülve így a

²⁶ Mezei Péter: A fájlcsere dilemma, 2012, 75. o.

²⁷ Az online videó lenyomta a fájlcserét

http://index.hu/tech/net/2009/10/16/az_online_video_lenyomta_a_fajlcseret/

hibákat. Ha a kliens teljesen letöltötte a fájlokat, akkor seed-dé, azaz feltöltővé válik, azaz onnantól az egész dokumentumot megosztja.

Hátránya a módszernek, hogy ha a seedek nem szolgáltatják tovább a torrentet, akkor az esetleg már nem elérhető a publikált torrent fájlok ellenére, esetleg csak fájldarabok keringenek a hálózaton, anélkül, hogy egésszé lehetne azokat összeállítani. Ezért inkább csak a népszerű fájlok megosztására alkalmas.

A letöltések optimalizációja érdekében elsőként azok kaphatnak letöltési lehetőséget, akik korábban sokat töltöttek fel. Ehhez minden felhasználónál számon kell tartani a letöltés és feltöltés arányát. Ettől a mutatószámtól függ a további fájlok letölthetősége. Tehát ha valaki sok adatot seedelt, és emellett csak keveset töltött le, akkor ezek hányadosából kimutatott aránya 1-nél nagyobb, ami azt jelenti, hogy ő kedvére tölthet le, amíg az aránya nem romlik egy bizonyos szint alá, amit általában 0.3-0.5-ben határoznak meg. A trackereken szabályokba szokták foglalni, hogy miután letöltött valaki egy fájlt, akkor azt egy bizonyos arányig, illetve bizonyos ideig fel is kell töltenie. Ugyanis az előbb említett hátrány miatt, ha valaki csak addig megosztó, amíg le nem töltötte a teljes dokumentumot, és ennek befejeztével kikapcsolja a feltöltést, megszakíthatja a folytonosságot, ezzel azt okozva, hogy mások már nem tudják a teljes dokumentumot megszerezni, csak egy bizonyos töredékét. Az ilyen felhasználóknál jelenik meg a közlegelők túllegettetésének modellje, valamint a potyautas szindróma, hiszen ők csak letöltenek, de fel már nem. Az aránynyilvántartás ezért is fontos.

Összefoglalva az eddigieket, látható, hogy rövid idő alatt kifejlődött egy olyan technikai háttér és olyan adatáramlási forma, mely sok kérdést felvet. Többek közt azt, hogy hol tud belépni a jog?

A Grokster fájlmegosztó program története rávilágított az ilyen jellegű alkalmazások képtetésére, ugyanis az Amerikai Legfelsőbb Bíróság tett pontot a fájlcserélő kliens ügyének végére. Első²⁸ és másodfokon²⁹ a Groksternek kedvezett a döntés, de a végső ítélet következtében le kellett kapcsolni az oldalt.³⁰ Ennek oka a közvetett jogsértés volt, mely alapján az üzemeltetők felelősségét is megállapították. Jelenleg egy elég bizarr üzenet fogadja a Grokster weboldalára³¹ tévedő internetezőt, melynek lényege, hogy szerzői jogvédelem alatt

²⁸ MGM Studios, Inc. v. Grokster, Ltd., 259 F. Supp. 2d 1029 (C.D. Cal. 2003)

²⁹ MGM Studios, Inc. v. Grokster, Ltd., 380 F.3d 1154 (9th Cir. 2004)

³⁰ MGM Studios, Inc. v. Grokster, Ltd., 545 U.S. 913 (2005)

³¹ Grokster honlapja <http://www.grokster.com>

álló anyagok továbbítására alkalmas ez az oldal, ez pedig jogellenes. Vannak persze jogszerűen működő ilyen oldalak, de ez nem az. Az utolsó sor pedig fenyegetést tartalmaz: megjeleníti a felhasználó IP címét, valamint kiírja, hogy naplózásra került. *„Ne gondolja, hogy nem lehet elkapni. Maga nem anonim”*

A bíróság döntése során kimondta, hogy az alkalmazott technológiát jogszerűvé teszi a szerzői jogsérelmet nem okozó használat. Ez az 1984-es, Sony v. Universal³² döntésének továbbgondolása. Akkor megállapította a bíróság, hogy a technológiai eszközök forgalmazói nem felelnek a felhasználók által okozott szerzői jogi jogsértésekért. Ebből a döntésből szépen kirajzolódik a technika és jogvédelem akkori viszonya.

Érdemes azonban elgondolkodni, hogy milyen tényezők befolyásolhatták a bírók döntéseit. A médiaipar hatalmas befolyással bír, így a lobbitevékenysége is kihat a politikai döntéshozók alapvető látásmódjára. A gazdasági potenciál igenis befolyásolja a jogot, hiszen így tudja önnön pozícióját fenntartani, illetve megerősíteni. Mivel két szinten a Grokster számára kedvező döntés született, látható, hogy nem lehetett kategorikusan kijelenteni, hogy az oldal működése célzottan jogsértő. De alapvetően bármely érdekcsoport lobbistái vannak a politikai hatalom közelében, befolyással bírnak a jogalkotásra is, tehát végrehajtandó jogszabályként manifesztálódhat az akaratuk, azaz a piac szabályozhatja a jogot.

³²Sony Corp. of America v. Universal City Studios, Inc., 464 U.S. 417 (1984)

5. Fájlcseré a világ körül

A tevékenység területi behatárolása főként az internet szempontjából kétfelé bontható. Az infrastrukturálisan fejlett régiókra és a fejlődő, illetve a fejlődés előtt álló területekre. Azonban a helyzet nem ennyire egyszerű. Mint ahogy a már hivatkozott statisztikából is kitűnik, Ázsiában Oroszország, Kína és Thaiföld a legnagyobb kalózhatalmak. A kontinensükön azonban nem ők az információs technológia zászlóshajói, hiszen Japán és Dél-Korea ipara állítja elő a világ számítástechnikai háttérinfrastruktúrájának, és innovációs fejlesztéseinek jelentős hányadát. Önmagában ez azonban nem bizonyít semmit, ugyanis az internet-felhasználók szempontjából nincs nagy technológiai háttérbeli különbség az országok közt. Így a kalózkodási statisztikák jelentős különbségei az országok szabályozásaiban keresendők.

Az MPA tanulmány³³ alapján világos, hogy mely régiók a legveszélyeztetettebbek, de lényegesebb ennél, hogy az infrastrukturálisan fejlett, internet szempontból is modern országok, hogyan oldották meg a szabályozást, milyen jogintézményeket alkalmaznak a fájlcseré és az egyéb illegális cserefolyamatok meggátolásához. Néhány térséget ezért nagyobb hangsúllyal kell megvizsgálni.

A következő három ország azért kerül taglalásra, mert vezető informatikai háttérrel rendelkeznek, és a statisztikák alapján a szabályozás is megfelelő, vagy legalábbis nem okoz nagyarányú gondot az illegális fájlcseré.

5.1 Amerikai Egyesült Államok

Legelőször a világ elsőszámú szórakoztatóipari exportőrét, az USA-t kell megvizsgálni. Méretéből és gazdasági jelentőségéből fakadóan is megkerülhetetlen tényező, ráadásul a legnagyobb kiadók székhelyei, illetve a zene- és filmipar fellegetvái is az országban vannak, így nyilvánvaló, hogy a szabályozás különös jelentőséggel bír az országban. A kalózkodás tényezőjével itt mégsem találkozhatunk olyan arányban, mint a többi országban. Ez egyrészt a szabályozásnak köszönhető, másrészt az első fájlcserélők innen indultak, és hamar jogi útra terelődött a sorsuk. Ezen perek során pedig olyan - az angolszász jogfejlődés sajátosságait magukon hordozó - ítéletek születtek, amelyek miatt az emberek nem ezt a hozzáférési formát

³³ The Cost of Movie Piracy, 2005

választják, hiszen a bírói ítéletek precedens volta sok esetben determinálja a későbbi vitás esetek kimenetelét is. Elég csak a Grokster ítéletre gondolni.

Az ország szerzői jogának gyökerei egyébként igen messzire, a XVIII. század végéig nyúlnak vissza, de ami a mi esetünkben leginkább releváns, az 1998-as DMCA.³⁴ Ez a törvény biztosítja a digitális szerzői jogok elleni fellépés lehetőségét, valamint kiemelten foglalkozik az ilyen jellegű internetes jogsértésekkel. A törvény korszakalkotó módon alapozta meg a jogosultak lehetőségeit, többek közt a másolásvédelem eszközével. A technikai fejlődés azonban további kihívásokat eredményezett, melyek aktualitását példázza a 2011-es év végéhez köthető két tervezet, a SOPA³⁵ és a PIPA,³⁶ melyek világsszintű közfelháborodást váltottak ki. A két tervezet radikálisabb fellépést biztosított volna a jogtulajdonosok számára az internetszolgáltatók ellen, valamint kibővítette volna az amerikai igazságszolgáltatás eszközeinek tárházát a digitális jogsértők elleni harcban. Bár a tervezetek amerikai törvényjavaslatok voltak, azonban nyilvánvaló, hogy hatásuk nem maradt volna országhatárokon belül. A későbbiekben taglalt ACTA szerződéssel egyetemben, a három intézkedés ellen 2012 januárjában világszerte tüntetéseket tartottak, melyek következményeként a törvényjavaslatok tárgyalását, és érdemi vitáját határozatlan időre elhalasztották.³⁷

5.2 Dél-Korea

2007-ben Dél-Korea háztartásainak több mint 94%-a volt ellátva internet-eléréssel,³⁸ ráadásul az ország rendelkezik a világ negyedik legtöbb szélessávú internet-előfizetőjével.³⁹ Az ottani internetezők többsége elsődlegesen szórakozási célból internetezik, melyhez hihetetlen sávszélesség áll rendelkezésre, épp ezért a kalózkodás veszélye fokozottan fennáll.⁴⁰ A digitális fejlettség ellenére, Dél-Korea mégis sok esetben a többi ország mögött áll a szellemi tulajdon védelme érdekében tett intézkedései szempontjából. Korábban, a fájlcseré hőkorszaka előtt, a másolt CD-k korában is sok problémát okoztak a kalózkodók, de az

³⁴ Digital Millennium Copyright Act, Pub. L. No. 105-304, 112 Stat. 2860 (1998)

³⁵ Stop Online Piracy Act

³⁶ Preventing Real Online Threats to Economic Creativity and Theft of Intellectual Property Act

³⁷ Mezei Péter - Németh László: A fájlcserélés és a netes semlegesség kihívása a szerzői jog és információs társadalom viszonyára, Információs társadalom, 2012/3. szám, 104. o.

³⁸ A Legal and Cultural Comparison of File-Sharing Disputes in Japan and the Republic of Korea and Implications for Future Cyber-Regulation, 36. o.

³⁹ With Great Power Comes Great Responsibility: Korea's Role in the War Against Online Piracy, 556. o.

⁴⁰ Uo., 557. o.

internet egy még gyorsabb, könnyebb és olcsóbb módját biztosítja a kalózkodásnak. Ennek gyökerei azonban évszázadokkal korábbra nyúlnak vissza. Az ország neo-konfuciánus értékrendje ugyanis már a Yi dinasztia (1396-1907) uralma során megalapozódott, hiszen az volt az értékrendje, hogy a könyvek másolása nem bűn. A könyvkiadás kormányzatilag monopolizált volt, és nem is volt elfogadott, hogy az írók pénzt kapjanak érte,⁴¹ sőt maga a másolás ténye is elismerés volt az alkotó számára. A könyvekre ugyanis közjóként tekintettek, a másolóknak pedig így fejeződött ki azon szándéka, hogy szeretnének fejlődni: tanulni, és művelődni, ezáltal felzárkózni a többi társadalmi csoporthoz. Ide vezethető vissza a koreaiak tradicionális, nem jogközpontú megközelítése. A mai szerzői joguk is külföldi hatásra született meg. Ebben leginkább az USA szerepe kiemelkedő, mely a saját törvényeinek passzusát erőltetve biztosította be a saját igények érvényesíthetőségét.⁴² Hiába volt ez drasztikus váltás, az ország kénytelen volt alkalmazkodni, hogy növekvő gazdasági státuszát fenntarthassa. Az emberek persze nehezen fogadják ezt el, ezért elsődlegesen nem a retorziók alkalmazását kell előtérbe helyezni, hanem a lakosság tudatos, ezirányú nevelését.⁴³

5.3 Japán

Az ázsiai régió másik – szabályozási szempontból - fontos országa hasonló utat járt be, mint Dél-Korea, azaz a XX. század második fele releváns jogfejlődésének ilyen aspektusából. A gyökerek azonban az 1868-as Meidzsi reformra, azaz a modern Japán kezdetéhez vezethetők vissza. Az alkotmányozás után hamar megjelentek az első szerzői jogi szabályok.⁴⁴ Az igazi reformok, illetve a végrehajtás ténylegessége a második világháborút követően vált szükségessé, így az 50-es 60-as évek folyamatai jelentősen befolyásolták az országot. A nyugati erővel való üzleti tevékenység folytatásához bizony szükséges volt az övékéhez hasonló szerzői jogi szabályozás.⁴⁵ Bár a zárkózott, konzervatív társadalom fontosnak tartja a gyökereket, a konfuciánus eszmék mégis kevésbé befolyásolták a lakosságot, így az erkölcs és jog által védett értékek fokozott jelentőséggel bírnak. Épp ezért a szabályozásuk is inkább korlátozó, mint kiterjesztő:⁴⁶ az egyes fájlcsere-lőkö például potenciálisan szembesülnek mind a polgári, mind a büntetőjogi felelősséggel, mint közvetlen

⁴¹ Uo., 561. o.

⁴² Uo., 562. o.

⁴³ Uo., 583. o.

⁴⁴ A Legal and Cultural Comparison of File-Sharing Disputes in Japan and the Republic of Korea and Implications for Future Cyber-Regulation, 7. o.

⁴⁵ Uo., 37. o.

⁴⁶ Uo., 41. o.

jogsértők.⁴⁷ A Kormány ugyanis fokozott gyakorisággal lép fel a fájlcsereelőkkal szemben. A rendőrség rutinszerűen figyeli a P2P hálózatokat, s így az egyedi felhasználói tevékenységet is, valamint ezzel összefüggésben az országos rajtaütéseket koordinálja, hogy letartóztatásokat foganatosítson.⁴⁸

Mindkét Ázsiai ország megvívta saját jogi és társadalmi küzdelmét, hogy a nemzetközi piac igényeinek megfelelő szabályozást tudhasson magáénak, azonban világos, hogy a kulturális háttér jelentősen rányomja a szabályozásra is a hatását.

A minket érintő európai régió szabályozási példáiról a megoldási alternatíváknál fogok írni. A többi térség a középmezőnyben áll, Afrika infrastruktúrája pedig még nem zárkózott fel olyan szinten, hogy fájlcsere szempontból jelentős tényező legyen a kontinens. Ez csupán idő kérdése, ugyanis a globalizáció mértékéből kiindulva rövidesen itt is hallatni fogják hangjukat a szerzői jogok képviselői. Az internet térhódítása töretlen, így annak meghonosodásával elkerülhetetlen az ilyen jellegű folyamatok megjelenése.

Bár a fájlcsere megítélésén nem változtat, azonban a térségeket csökkenő bevételekkel bemutató statisztikákat fenntartásokkal kell kezelni. A kiadók ugyan szeretnek velük riogatni, de nem feledkezhetünk el arról sem, hogy ennek oka lehet a jelenlegi gazdasági válság, de az is előfordulhat, hogy egyszerűen nincs fizetőképes kereslet a jóléti társadalmak árszintjén beárazott termékekre.

Az illegális letöltés sok esetben a fejlődő régiók szabályozási hiányosságaira vezethető vissza. Egy fejlett, már-már jólétinek mondható berendezkedéssel rendelkező, stabilabb gazdaságú ország már oda tud figyelni az ilyen problémákra is. Képes a szükséges jogi szabályozást megalkotni, illetve biztosítani tudja a kereteket az olyan intézményeknek, melyek feladata ezen szabályok betartatása, illetve az esetleges szankciók alkalmazása. A szabályozási inger fontos, ugyanis ha a kormányzat más, általa sürgetőbbnek ítélt kérdésekre fókuszál, akkor nagy valószínűség szerint engedékenyebb politikát tart fenn a fájlcsérével kapcsolatban, mivel az erőforrások optimalizációja folytán kevesebb energiát fektet be a terület szabályozásába. Persze ez sem ilyen egyszerű, hiszen a nagy kiadók is tudják ezt, és rengeteg energiát fektetnek be lobbipozíciójuk növelése végett. A szórakoztatóipar képviselői

⁴⁷ Uo., 10. o.

⁴⁸ Christopher Siebens: Divergent Approaches to File-Sharing Enforcement in the United States and Japan, 165. o.

igyekeznek minél több, stratégiai szempontból fontosnak ítélt országban megjelenni, hogy akaratukat a lehető legszélesebb körben érvényre juttassák. A filmkészítés hazájának számító USA értelemszerűen jóval több figyelmet szentel a kérdésnek, mint mondjuk egy lakosságszámát tekintve nagyobb, de szórakoztatóiparát figyelembe véve hangsúlytalanabb ország. Ennek egy másik oka, hogy a hollywoodi filmipar a világpiacot, tehát alapvetően a Föld összes lakóját próbálja megcélozni. A nemzetközi piacra termelt mainstream tartalmakra nagyobb a kereslet, mint az egyes államok nyelvi determináltsága által szűkebb piacot megcélzó termékekre. A másik filmnagyhatalom, India elsődlegesen a hazai piacot célozza, így ezzel országon belülre szűkül a potenciális filmkészítők köre. Az ottani átlagos internetező nincs túl jó számítógépes infrastruktúrával ellátva, ezért itt az emberek letöltés helyett inkább moziban nézik a filmeket. A lehetőségekből fakadóan más a tömegek kulturálódási igénye, de idővel ez is változni fog.

6. A jelenség társadalmi vetülete

A másik tényező a kalózkodás jelensége, mely egyidős az emberiség technikai vívmányaival.⁴⁹ Korunk fájlcsereélői persze nem teljesen feleltethetőek meg a klasszikus értelemben vett kalózoknak, noha nem is függetleníthetőek⁵⁰ tőlük, ezért a köznyelv így hivatkozik rájuk. Maga a TRIPS egyezmény⁵¹ is említi a kalózkodást és a kalóztermékeket.⁵²

A kalózkodás nem más, mint egy üzleti modell, mely a kereslet-kínálat közti résre ugrik rá, és tölti ki. Nem is gondolnánk, hogy itt is működik a betyárbeccsület, pedig itt is megvan a kooperáció, hiszen ezt a piaci úrt kitöltő tevékenységet is felosztják egymás közt, bizonyos szabályok szerint. A korábban említett torrent oldalakon működő kooperáció feltétele a folyamatnak, ezért a közösség bünteti azt, aki ennek nem tesz eleget. Az ilyen jellegű feketepiacok létrehozására azonban egy további magyarázat is van. A cenzúra, és a miatta megszürt tartalmak megjelenésével ugyanis szükség lett olyan alternatív beszerzési helyekre, ahol a kulturális javak áramlása nehezen korlátozható, hiszen igény van az eredeti alkotásra.

A már említett piaci kudarc mellett a politikai környezet is fontos, de a legésszerűbb magyarázat, hogy a kalózok a helyi környezetbe beágyazottak, azaz ők pontosabban tudják az igényeket, mint a hatalmas kiadók. Végül soron ők a jogtulajdonosok által nem támogatott folyamatot segítik elő, hiszen ők nem mások, mint jól működő, independens ügynökök.⁵³

Az olcsó működés miatt hatékonyabbak is, mint régi társaik, hiszen amíg például egy nyomda szinte megfizethetetlen volt, addig az informatikai infrastruktúra sokkal olcsóbb. Ezért több embernek van, tehát az esetleges illegális másolási hálózat is decentralizáltabb. Ezek bár térben tagoltak, a cybertérben mégis képesek együttműködni, és közös stratégiák mentén üzemeltetni a hálózatot.

Ezekre jó példa a fentebb már említett aránynyilvántartás, illetve a belső szabályzatok, melyek sok trackeren annyira szigorúak, hogy ha valaki durván megszegi a belső

⁴⁹ Bodó Balázs: A szerzői jogi kalózok titkos élete, ELTE-TÁTK, 2010. ápr.12.

⁵⁰ Mezei Péter: A fájlcsere retorikája - gondolatok egy álvita margójára, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012/2. szám, 66. o.

⁵¹ Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights

⁵² European Copyright Law: A Commentary, Edited by Michel Walter and Silke von Lewinski, Oxford University Press; Oxford, 2010, 1383. o.

⁵³ Bodó Balázs: A szerzői jogi kalózok titkos élete, ELTE-TÁTK, 2010. ápr.12.

szabályzatot, akkor nemcsak őt, hanem a neki meghívót küldő felhasználót is kizárják az oldalról. Az ilyen trackerekre ugyanis szinte mindig meghívó ellenében lehet regisztrálni, mivel adott szinten már ezzel megszűrik az újoncokat, és van kit felelősségre vonni egy-egy bakijuk után. Persze jutalmazni is szokták egymást, hiszen előjogokat kapnak a friss tartalmakat leggyorsabban feltöltő felhasználók, mely egyfajta önfegyelmet követel meg, hogy minőséget, de gyorsan tegyenek közzé. A betyárbeccsület azonban itt is mérvadó. Nem csak el akarnak venni a közösből, hiszen technikai és nem technikai védelemmel látják el a folyamataikat. A minőségi feltöltés, a közösség folyamatos ellátása és a hálózat egyben való megtartásának szempontja mellett, a szerzői jogi jogosultak megkereséseit is figyelembe veszik.

„A „fehér” piac szereplői is kommunikálnak a kalózokkal. Például ha olyan tartalom kerül egy portál kínálatába, amely már túlmegy egy határon, mondjuk premier előtt kerül ki egy extrákkal felturbózott film, akkor máris megy az – olykor hatósági fellépéssel fenyegető – üzenet, és a művet le is veszik a site-ról.”⁵⁴

Vannak tehát olyan jogtulajdonosok, amelyek megkeresik az üzemeltetőket, akik ezen kéréseket tiszteletben tartva, szabályzatban tiltják bizonyos dokumentumok megosztását.⁵⁵ Ilyen pl.: CompLex termékei, Ákos zenéi. Ez egyébként szimbolikus viszony, hiszen a tűzszünetre hajlandóság látszik a trackerek oldaláról.

„...Magyarán a kalózok elérhető célközönségnek számítanak, csak másképp fogyasztanak. Ha a legális disztribútorok nem akarják, hogy a feketepiaci terjesztők fölőzzék le a forgalom nagy részét, lépniük kell. Az online kalózkodást jogi eszközökkel nem lehet visszaszorítani, piaci módszerekkel annál inkább.”⁵⁶

Erre jó példa: *„A szakargóban R5-nek nevezett megoldás szerint az illegális másolásban és terjesztésben világhatalomnak számító volt szovjet országokban, valamint az indiai szubkontinensen és Afrikában közvetlenül a mozipremier után nyers, extrák nélküli és nem a*

⁵⁴ Vajna Tamás: „A világhálós kalózokban is van betyárbeccsület”, interjú Bodó Balázssal, HVG, 2010. febr. 13., 6. szám, 39. o.

⁵⁵ Bodó Balázs: A szerzői jogi kalózok titkos élete

⁵⁶ Vajna Tamás: „A világhálós kalózokban is van betyárbeccsület, 2010, 6. szám, 38. o.

legtökéletesebb, de azért élvezhető minőségű dvd-verziókat dobnak piacra nyomott áron. Így próbálják lefölni a kalózok hasznát.”⁵⁷

Látható a médiakutató szociológus Bodó Balázssal készült interjúból is, hogy: *„Az ingyenesség csak egy csomagolás, és sokan vannak, akik hajlandók fizetni más módokon becsomagolt tartalmakért. A kalózmásolatok birtoklása például egy bizonyos jövedelmi szint vagy társadalmi státus felett cikinek számít.*”⁵⁸

Az embereknek van egy belső értékszemelete, nem akarnak alapvetően mindent ingyen. De ehhez el is várják a megfelelő minőséget. Példa erre, az a működő modell, amikor a zenekarok ingyen elérhetővé teszik albumukat, és a fogyasztó belátása szerint fizethet, ha úgy érzi, hogy megéri.⁵⁹

Egyelőre a magyar társadalom, a történelmi előzmények és a rendszerváltás sajátosságai miatt alapvetően kalózkodik, de ez a gazdasági és a társadalmi fejlettségi szint emelkedésével változhat. Ez nem egy tyúktolvajláshoz hasonló üldözendő folyamat, hanem egy megértendő és kielégítendő kulturálódási igény, mely –ha nem is tűnik mindig annak– a társadalom művelődését és szellemi felzárkózását eredményezi.

„Nem csak időnként lebukó, és borzasztó büntetéseket kifizető személyekként kell rájuk gondolnunk. Nem csak az arctalan, masszaszerű tömeg létezik, akik mindent ellopnak, amire rátehetik a kezüket. Sokkal inkább értékekkel, szándékokkal, normákkal, értékrenddel, betyárbecsülettel rendelkező közösségek ezek. Éppen ezért a fájlcsere nem egyszerűsíthető le egy jogi vagy gazdasági problémára. Épp annyira szól a magyar kulturális örökség digitalizálásáról, az emlékezésről, mint a moziban futó filmek letöltéséről. Nem kell, hogy Kossuth-díjat kapjanak ezek a közösségek, de minimum egy amnesztiát és egy buksisimogatást megérdemelnek azért, amit a digitalizálásért tettek.”⁶⁰

⁵⁷ Uo., 38. o.

⁵⁸ Uo., 39. o.

⁵⁹ Bodó Balázs: A szerzői jog kalózai, 231. o.

⁶⁰ Nem ölik meg a mozikat a filmkalózok <http://www.origo.hu/techbazis/internet/20100204-nem-ollik-meg-a-mozikat-a-filmkalozok.html>

A P2P használókat⁶¹ három csoportba lehet sorolni. Az első csoport tagjai elfogadják a haszonelvű feltételeket, tisztában vannak tevékenységük visszásságaival. A másodikat szociopszichológiai szempontból ketté lehet bontani: a szociális viszonyok és az etikai hozzáállásuk ahhoz, hogy felfogják a jogtalan megosztásuk hatásait a művészekre és az iparra nézve. A harmadik csoportot demográfiai és egyéni képességek alapján rengeteg tényező befolyásolja: a fizetési hajlandóság, a kulturális diverzitás, a törvényi rizikó, hogy mennyire vennék komolyan a szankciókat, a számítógépük esetleges vírusozódása, de a közlegelő szindróma, hogy kivel hogyan tudnak kommunikálni és adatokat cserélni, illetve az etikai zsinórmérték is befolyásoló tényező. Továbbá szólni kell arról is, hogy az életkor, a nem, az iskolázottság, a lakhely illetve a környezet, a fizetés valamint az internetezési rutin mind befolyásolják az adott személyt.

Nagyon vegyes a felhasználók köre, hiszen rengeteg típusú ember érintett a kalózkodásban.

*„Az alkotók és fogyasztók között húzódó határvonal kezdett eltűnedezni. A fogyasztók egyben alkotók is. Néhányan teljesen újat alkotnak, mások meglévő műveket dolgoznak át, szó szerint vagy elvont értelemben remixet alkotva.”*⁶²

A korábbi éles határok alkotó, kiadó és fogyasztó közt mára elmosódtak, hiszen egy kicsit mindenki terjesztő, többszöröző, felhasználó és fogyasztó egyben. Többek közt ezért is nehéz a küzdelem.

⁶¹ Tushar K. Nandi and Fabrice Rochelandet: The incentives for contributing digital contents over p2p networks: an empirical investigation, 2008. 23-25. o.

⁶² Chris Anderson: Hosszú farok, 2006, 98. o.

7. Jogi háttér

Az eddig vázoltak szükségesek a jelenség komplexitásának megértéséhez, és hogy meg tudjuk vizsgálni a szabályozás kihívásait. Nem könnyű ugyanis egyértelműen meghatározni a folyamat egyes elemeinek státuszát. Jogi szempontból nézve, a csere ugyan dologi jogi fogalom, viszont itt a dolog, azaz a fájl nem cserélődik, hanem többszöröződik. A fájlmegosztás annyiban találóbb, hogy mind a felajánlónál, mind a fogadónál megmarad a tartalom. Azonban a két fogalom a köztudatban gyakran szinonimaként él, ebben igyekszik rendet tenni a Szerzői Jogi Szakértő Testület⁶³ 2008-as szakvéleménye.⁶⁴

„Az eljáró tanács a „fájlcseré”, illetve „megosztás” kifejezéseket mindenhol idézőjelben használja. Ezzel kíván utalni e kifejezések pontatlan és félrevezető voltára. Szó sincs a védett műveket, illetve szomszédos jogi teljesítményeket tartalmazó fájlok cseréjéről. Az ilyen fájlok az azokat a többi Internet-használó hozzáférhetővé tevő személyek számítógépén maradnak. Csere esetén a műpéldányok száma nem változik. Abban az esetben viszont, amire félrevezető módon „fájlcserére” kifejezés utal, az érintett művek és teljesítmények óriási mértékű többszörözéséről és az erre a célra való hozzáférhetővé tételéről, mint szerzői jogi szempontból releváns – a művek és teljesítmények rendes felhasználása és a jogosultak jogos érdekei szempontjából fontos – cselekményekről van szó. Hasonló okokból szintén pontatlan a fájlok „megosztására” való utalás.”

Lényegében azonban nem változik semmi. Jobban mondva a kezdetektől úgy lehetne vázolni, hogy korábban egyik hordozóról egy másikra került, illetve többszöröződött a fájl, tehát fizikai eszköz volt igénybe véve a transzferhez, míg a P2P fájlcseré már fájlcserélést támogató programok segítségével valósult meg. A változás tehát a fizikai kötöttség eltűnésével magyarázható. Az ilyen programokból sokféle van, és a nyílt forráskód révén nincs nevesített alkotó, ugyanakkor a teljes e-közösség belenyúlhat, illetve segíthet tökéletesíteni a programokat, ezáltal növelve azok alkalmazkodóképességét illetve hatékonyságát.

⁶³ Szerzői jogi jogvitás ügyekben felmerülő szakkérdésekben, a bíróságok és más hatóságok megkeresésére, illetve a felhasználói jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben peren kívüli megbízás alapján jár el.

⁶⁴ SZJSZT 07/08/1- „Szerzői művek online fájl cserélő rendszerek segítségével megvalósuló felhasználása”, 2008., 2. o.

Ha már a fájlok továbbítását pontosítottam, akkor mindenképpen beszélni kell magukról a fájlokról is. Egyrészt, mert ezek a cserefolyamatok tárgyai, és az egész tevékenység mozgatórugói, másrészt olyan mögöttes tartalommal bíró adat(halmaz)ok, melyek komoly alkotómunka eredményeként jöttek létre. Virtuális értelemben vett dolgok, melyek bizony többféle joghatást idézhetnek elő, de abban egyformák, hogy a rendszer alapkövei. Azonban ezeknek a dolgoknak nem feltétlen feleltethetőek meg a klasszikus jogi terminológia fogalmai,⁶⁵ például a római jogból ismeretes dologosztályozás kapcsolódó felosztása.⁶⁶ Nagyon nehéz behatárolni, hogy jelen esetben egyszerű dolog, összetett dolog, vagy esetleg dologösszesség-e egy fájl és bitjeinek kapcsolata, avagy egy köztük levő, közbenső alakzat, mint például a felszerelés vagy tartozék.⁶⁷ Leginkább talán az összetett dologhoz közelíthető, mely több egyszerű dologból, alkatrészből áll össze. Ennek a gyakorlatban is megjelenő, klasszikus megfelelője a dologegyesülés volt, ahol a különböző személyek tulajdonában álló dolgok olyan szoros fizikai kapcsolatba kerültek, hogy ezáltal egyetlen egységes dologgá váltak.⁶⁸ Persze ezek fizikai dolgokra vonatkoztak, hiszen a tulajdonjog szempontjából az volt a fő kérdés, hogy azok szétválaszthatók-e az egyesülés után, avagy olyan erős egyesülés történt, amely ezt már nem teszi lehetővé. Tehát az esetünkben a dologegyesülés nem fedi le teljesen a jelenséget, hiszen a fizikai dolog egyes strukturális stádiumait osztályozza, márpedig ilyen jellegű, kézzel fogható elemekre való bontásról itt nem is eshet szó. De valamilyen kisebb egységeket mégiscsak meg kell különböztetni, hiszen ezekkel valósul meg a tényleges fájlcsere. A korábbi materiális kapcsolat, amely végső soron a funkcionális összefüggést szolgálta, fájlcsere szempontból a bitek közti virtuális kapcsolatként értelmezhető szerintem. A kapcsolódások minősítése tehát fontos, azonban elméletileg nem állapítható meg a konkrét terminológiai lefedettség. Ezek eldöntése azért releváns, mert nem mindegy ugyanis, hogy a műnek hány százalékát teszi ki a megosztott tartalom. A mű jogszerű forrásból való származásának vizsgálatától – egyelőre – eltekintve, érdemes megvizsgálni, hogy ez közelebből mit is jelent. Tegyük fel, hogy Leonardo da Vinci Mona Lisája puzzle formában készült el. Ennek minden eleméből véges számú példány van, de senkinek sincs meg az összes kirakós elem (Természetesen a párizsi Louvre-ban kivételesen meglenne mind). Viszont csereberélésekkel mindenkinek lehetősége van arra, hogy szert

⁶⁵ Spránitz Gergely: Digitális tartalmak szerzői jogi védelme online környezetben - II. rész, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2007/4. szám, 91. o.

⁶⁶ Földi András és Hamza Gábor: A római jog története és intézményei, 2007, 281. o.

⁶⁷ Uo., 282. o.

⁶⁸ Uo., 33. o.

tegyen az összes elemre. Ilyenkor tehát nem magát a művet, hanem annak egy töredékét cserélik ki, amelyre nem mondhatjuk, hogy maga a mű, ugyanakkor azt se, hogy nincs köze hozzá. Épp ezért kihívás ennek a szabályozása, hiszen nem a műről beszélünk, csupán egyes részeiről, de ezekből összeállítható a teljesen ugyanolyan mű „másolata”. Nem mindegy tehát, hogy a fájl egy részének megosztása megalapozza-e a szerzői jogi jogsértést, és ha meg is megalapozza, nem tisztázott, hogy milyen szintű egyezés kell, azaz mi a legkisebb százalékos egyezés. További felmerülő kérdés, hogy a tradicionális jogintézmények képesek-e ezen a területen is ugyanolyan szintű a szabályozást biztosítani, mint a hagyományos területeken, vagy pedig alkalmatlanok erre, és újak létrehozását kell előírni.

Ezen kívül a másolás-többszörözés kérdésében nem feledkezhetünk el arról, hogy itt sem állnak meg a klasszikus értelemben vett kifejezések. Például, ha ellopok egy almát, akkor az eredeti tulajdonosnak nem marad semmi, míg adatok esetén, ha ugyan nem is jogszerűen töltöm le a fájlt, mégis megmarad az eredeti. Bár ez a példa büntetőjogi megközelítésű, de látszik belőle, hogy itt sincs általános megfeleltethetőség.

Ez azonban csak az egyik vetület. Ha már fentebb az eredeti forrást említettem, akkor meg kell vizsgálni, hogy mi is a folyamatok forrása, avagy miből konvertálhatók fájlcsere szempontból is releváns adatok.

Több felmerülő kérdésre nem ad egzakt választ a szabályozás. Példának okáért, ha megveszek egy zenei CD-t, akkor tulajdonképpen mit is veszek? Maga a műpéldány lesz az enyém, vagy a fizikai adathordozóval együtt az azon szereplő tartalom, esetleg csak egy opcionális jog a tartalomra? Korántsem mindegy a fogyasztónak, hogy mihez jut hozzá, és hogy mire is tarthat igényt. Ez esetben lehet-e szó másolásvédelemről, illetve mit is véd a szerzői jog? Fontos tisztázni például a jog adta lehetőségek határait. Ha például kifizetek egy hanghordozót, akkor azt kvázi annak az élettartamáig szeretném élvezni. De, mivel a mű mégsem teljesen az enyém, ezért az esetleges rongálódás esetén nem jár nekem pótpéldány, hanem újat kell vennem. További kérdés lehet, hogyha a megvett CD-t többféle lejátszó eszközön szeretném hallgatni (pl.: lakás, iroda, autó), akkor a magáncélú másolás esetét kell-e értelmezni. A jogalkotói szándék itt ugyanis egy biztonsági példány létrehozása, arra az esetre, ha az eredeti valamiért megsérülne, de nem a szimpla többszörözés. Márpedig ha a megvett tartalmat a felhasználó jóhiszeműen mégis átkonvertálja mindenféle lejátszóra, akkor már nem biztos, hogy jogszerű másolatokról beszélhetünk. A kazettás korszakban a másolt művek minősége eltért az eredetiétől, hiszen a kazetta minden lejátszás és másolás során

veszített minőségéből, ezért volt egy számbeli korlátja a többszörözésnek, míg ma nincs különbség a digitális fájlok, és azok sokadik másolata közt sem.

És, ha már szóba került, hogy esetlegesen nem jogszerű az adathordozó, akkor érdemes vizsgálni magát a kárfogalmat is. Kényes kérdés ezekben az esetekben, hogy mit is értünk kár alatt, avagy milyen jellegű kárfogalmat használunk. Azaz érheti-e kár a jogosultakat a fájlcseré következtében, vagy csupán elmaradt vagyoni előnyről lehet szó? Korántsem mindegy, hogy egy alkotás szempontjából annak letöltése tényleges kár, vagy elmaradt haszon, ugyanis nem feltétlenül venné meg a letöltő a terméket. Nincs meg tehát a fix alternatíva, hogy biztosan megvette volna, ha nem tölti le. Leginkább talán az az eset fogható fel kárként, ha olyan tölti le a művet, aki egyébként pénzt adna érte, de a letöltés miatt nem teszi ezt. Ekkor az egyik oldal elmaradt kiadásaként, míg a másik oldal elmaradt bevételeként realizálódik a termék kereskedelmi forgalmi értéke. Maga a letöltés ténye adott esetben még reklámnak is felfogható, hiszen ha a letöltőnek megtetszik az alkotás, lehet, hogy megveszi eredetiben, vagy zenemű esetében elmegy az - adathordozóhoz képest jóval drágább - élő koncertre.⁶⁹

Ezen kérdések persze a technikai fejlődés és a különböző erejű lobbisták relációjából is vizsgálhatók. Ugyanis fontos kérdés, hogy ebben a viszonyban hol áll a szerzői jog, illetve mit is véd.

7.1 A jogi háttér Magyarországon

„Ha érték van, akkor jog is van.”⁷⁰

Ha már a bevezetőben Magyarországot említettem, akkor röviden bemutatnám a magyar szabályozást. Hazánkban jelenleg az 1999. évi LXXVI törvény rendelkezik a szerzői jogról, és a 35. §-ában az alábbiak szerint rendelkezik:

„35. § (1) Természetes személy magáncélra a műről másolatot készíthet, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. E rendelkezés nem vonatkozik az építészeti műre, a műszaki létesítményre, a szoftverre és a számítástechnikai eszközzel működtetett adatbázisra, valamint a mű nyilvános előadásának kép- vagy

⁶⁹ Bodó Balázs: A szerzői jog kalózai, 2011, 253. o.

⁷⁰ Lawrence Lessig: Szabad kultúra, 2005, 37. o.

hanghordozóra való rögzítésére. Kotta reprográfiával [21. § (1) bek.] magáncélra és a (4) bekezdés b)-d) pontjában szabályozott esetekben sem többszörözhető.”

Bár magát a letöltést nem említi, de ez, a szabad felhasználás eseteiről szóló bekezdés az ide vonatkozó rész. Hogy mi számít műnek, azt nem definiálja, viszont egyértelműen meghatározza, hogy mi nem. Az elhatárolás például a szoftverek terjesztését már tiltja, hiszen azok egyfajta fejlesztői közegként, eredeti rendeltetésüknek megfelelően valamilyen új alkotást, vagy legalábbis újítást segítenek elő. Ezáltal fejlesztőjük további fejlesztéseket tett lehetővé, melyből kifolyólag neki haszon jár. A zene és filmletöltések elsődlegesen nem további fejlesztések mozgatórugói, sokkal inkább az egyéni kulturálódási igények kielégítői. Tehát a fájlcsere-lők használata, és a letöltés önmagában még nem jogsértő, ugyanakkor a fájlcsere-lő csak addig ilyen, amíg jogtiszta tartalmakhoz segít hozzá, hiszen ha torrenten csak magunknak akarunk letölteni egy filmet, a megosztó hálózatokon a másolás mellett egyszerre megindul a megosztás, így visszatöltés is történik, és ezzel már ki is mozdulunk a szerzői jogi törvény szabad felhasználás kategóriájából.

A nyilvános mappába letöltés viszont egyáltalán nem minősül szabad felhasználásnak, ugyanis nemcsak a többszörözést, hanem a nyilvánossághoz közvetítést is tiltja.

A preambulumban két fontos tényezőre hivatkozik a törvény. Az első, hogy „*egyensúlyt teremt és tart fenn a szerzők és más jogosultak, valamint a felhasználók és a széles közönség érdekei között*”. Persze egy optimális állapotot céloz meg, melynek megvalósulása azonban nem biztos, hiszen nem mindegy, hogy ez hogyan is valósul meg. Minden félnek jó-e, vagy az egyik oldal túlságosan széles körben érvényesítheti jogait.

A másik tényezőnél pedig a „*szabad információhoz jutás igényeire*” is hivatkozik a törvény, és épp ezzel igazolja a szabad felhasználás kategória létjogosultságát, hiszen az információ terjesztésének nem szabad gátat szabni.

Bár a Szerzői Jogi Szakértő Testület a 2006-os, *A jogellenes forrásból történő másolás kérdése* című szakvéleményének 36. pontjában⁷¹ azt állapította meg, hogy

„A jogellenes forrásból történő magáncélú másolás megengedése ellentmondana a „különleges eset” feltételeinek...”

⁷¹ SZJSZT 17/2006 - „A jogellenes forrásból történő másolás kérdése”, 2006, 13. o.

A nemo plus iuris elv alapvető fontosságú a mű forrásának tisztázása kapcsán. Hiszen tényleg nem mindegy, hogy az „eredeti” alkotásról, vagy annak egy sokadik másolatáról készül a saját változat, ahogy az sem, hogy mi a célja.⁷² Ha ugyanis valaki jogszerűen jutott hozzá a tartalomhoz, ő joggal készíthet saját magának másolatot. Azonban ha csupán egy n-edik változatról szeretne másolatot, ott már nem lehet eredeti változatról beszélni. Absztrakt példával élve, elég lenne egy embernek megvenni az adott művet, és ő a saját jogszerű másolatát fölteszi az internetre, onnantól hiába mondaná azt a következő letöltő, hogy amit ő letöltött az az eredeti példány másolata, az számára ingyenesen jutott el, tehát az alkotó és kiadó nem részesült a számára járó jövedelemből. Vagyis az egész világon elég lenne egyetlen egy ember, és ő az egész termék kereskedelmét ellehetetleníthetné. És véleményem szerint, innen kellene a szabályozást is megreformálni, hiszen a jogellenesen megszerzett tartalom hiába nem lesz publikálva mások felé, mégis a szabályozás szándékaival ellentétes módon került a felhasználóhoz. A példám kicsit elvont, ugyanakkor rávilágít arra, hogy a legelső feltöltő egy olyan láncreakciót indíthat el, amely akár a tartalom előállítója számára egyetlenegy termék eladása után járó részesedést eredményezhet.

A szerzői jog egyszerre testesíti meg a szerző személyhez fűződő jogait, valamint az őt megillető vagyoni jogokat. A kontinentális gyakorlat nagyjából mindenütt hasonló, azonban az angolszász rendszerben nincs ilyen éles elválasztás, ott inkább a vagyoni jogokat képviseli a szerzői jog, melyre jó példák az USA bírósági ítéletei

A fentebb idézett szakvélemény, nem jogszabály, így a bírói gyakorlat eltérő döntéseket hozhat, azonban hosszú távon szerintem egy közös, európai szabály tudná a leginkább rendezni, ha nem is a teljes szerzői jogot lefedő, de a fájlcsereléshez kapcsolódó kérdéseket. Ugyanis se az internet, se a fájlcserelés nem szorítható országhatárok közé, ezért nemzetközi szinten is próbálják szabályozni, hiszen óriási bevételkiesést okoz a kalózkodás a kiadóknak, valamint maguknak a szerzőknek, alkotóknak is.

⁷² Ott István: A büntetőjogi felelősség önálló elbírálása és a bizonyítási teher kérdésköre a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésének egyes eseteiben, *Ügyészek Lapja*, 15. évf. 6. sz. 2008, 14. o.

Tartalom és hozzáférés

*„We are analogue players in a digital world
Think smart, play it fast, technologies don't rest
From city to city, we live at night
The grass is always greener on our side”⁷³*

Az egész jelenség megjelenése a különböző érdekek megjelenéséhez köthető. Az érintettek ugyanis más és más szempontok szerint várnak megoldást. Ha a probléma gyökerét szeretném definiálni, akkor erre a két pólusra vezethető vissza. Az egész információs társadalom kulcsa a tartalmak elérhetőségén nyugszik.

Luther mondta, hogy a gondolatok vámmmentesek. Ennek mai megfelelője az információk áramlása, tehát ez most sincs másképp, éppen ezért fontos az információkkal való megfelelő gazdálkodás. Mindenki igyekszik hasznot húzni az általa előállított, birtokolt illetve közvetített adatokból. A fő dilemma nem is ezek jogossága, hanem sokkal inkább a mértékük. Mindenki szeretne egy részt hasítani a tortából, lehetőleg minél nagyobbat. De hát akkor hol is van az igazság? Természetesen minden fél a saját oldalán látja.

Az eltérő érdekű felek azonban nem egyenlő erővel vannak felruházva. Bár az országok különböző nemzetközi szervezeteken illetve szövetségeken keresztül kapcsolódnak egymáshoz, azonban a kiadók olyan szinten hatást tudnak gyakorolni a döntéshozókra, hogy azok akár egy az egyben az ő akaratukat hajtják végre. A lobbis másik aspektusa a technikai fejlődésre gyakorolt befolyása. A jogosult érdeke ugyanis, hogy minél hosszabb ideig tudjon hasznot termelni a fennálló technikai infrastruktúrával, tehát a status quo megszakítása egyáltalán nem érdeke. Épp ezért az ilyen tevékenységével a fejlődést gátolhatja.

De mik is azok az érdekek? Ezt elsődlegesen a szereplők tudják, azaz, hogy ők mit gondolnak, nekik mi a jó, mivel elégedetlenek, és hogyan módosítanák azt. Végére is, hogy mire várnak megoldást.

Először is a szereplők oldaláról vizsgálva úgy bontható szét leginkább, hogy a közreműködésük alapján különítjük el őket, illetőleg, hogy melyik fél mire vár megoldást. Tehát beszélni kell magáról a felhasználóról, az alkotóról illetve jogosultról, valamint a közvetítő szolgáltatóról. Tartalom és hozzáférés aspektusából nézve a fogyasztó és a jogosult

⁷³ Showtek - Analogue players in a digital world (dalszöveg) <http://www.lololyrics.com/lyrics/10685.html>

a mérleg két oldalán áll. Az egyik meg akarja ismerni az alkotást, míg a másik annak előállítójaként valamiféle igényre jogosult. Persze csak akkor, ha a tartalom az övé, vagy megfelelő forráson keresztül bírhat vele. Leegyszerűsítve a klasszikus kereslet-kínálat relációja figyelhető meg. Azonban további szereplőként megkerülhetetlenek a közvetítők is. Őket is elkülönítjük, még hozzá a hozzáférést biztosító szolgáltatókra valamint a tartalomszolgáltatóra. Meg kell vizsgálni, hogy a jog mely esetekben kit véd.

Korunk ex post –fájlcsere-re reagáló- jogalkotási trendje alapján megállapítható, hogy a közvetítőkre vonatkozó szabályokban várható jelentős változás. Eleve nagyobb támadási felületnek számítanak, mint az egyedi felhasználók, és így könnyebb célpontok is a cserefolyamatok rendszerében. Különböző többletterhek azonban eltérő méreteket ölthetnek. Jogszabály határozná meg a működésüket, és a felelősségüket is. Tehát lehet ez, eleve egy megkötés, hogy valamilyen tevékenységet nem tehet, illetve lehet akár valamilyen technológiai megoldás, például az adatszűrés alkalmazására kötelezés. Ilyen kötelezettség esetén azonban további megkerülhetetlen szempontok merülnek föl. Mekkora mértékű szűrésre szól a kötelezés? Egy fájl beazonosításához bizony több adatot kell monitorozni, mellyel sérülhet a magánszféra védelme. Ha ez megfelelő jogi háttérrel ki is küszöbölődik, akkor sem feledkezhetünk el arról, hogy ennek van egy súlyos gazdasági hozadéka is: költségek merülnek föl a működés, és a jogérvényesítés során is. Ezeket pedig valakinek viselnie kell, a kérdés csupán az, hogy kinek. Elvégre is a szűrés a jogosultak érdekében történik, azonban a felmerülő költségek a közvetítők oldalán realizálódnak. Ráadásul, ha a szolgáltatóknak kellene ezt kigazdálkodni, fölmerülne a verseny torzítása, hiszen az esetleges kisebb szolgáltatók nem biztos, hogy tudják viselni az így fellépő többletkiadásokat. Értelemszerűen a kisebb és nagyobb szolgáltatók is eltérően reagálhatnak, hiszen egy erősebb pozícióban levő fél lehet, hogy képes kigazdálkodni ezen többletköltségeket, és így nem feltétlen ellenzi azokat. További felmerülő kérdés, hogy a túlzott mértékű hatósági szabályozás mennyire befolyásolja a távközlési iparág szolgáltatói közti versenyt, ugyanis félő, hogy a – szolgáltatókra nézve- túlzottan szigorú szabályozás egyrészt új szolgáltatók piacra lépését veszélyeztetheti, másrészt az infrastrukturális beruházások ösztönzését is visszavetheti. Épp ezért kell megtalálni a szektor számára legmegfelelőbb szabályozást, hiszen egy ennyire technika alapú iparágban jelentős károkat okozhat a jogi előírások túlzott mértékű jelenléte. Ezen dilemma már önmagában is felveti a kérdést, hogy a piac önszabályozó ereje önmagában elég-e? Valószínűleg nem, épp ezért kell egy kiegyensúlyozott és kiszámítható szabályozási rendszer. Ehhez viszont azt is be kell látni, hogy nem fair, ha az egyik fél

esetleges többletköltsége a másik szereplő jogérvényesítéséből fakadna, ezért pontosan ki kell dolgozni, hogy kire telepíthető, és hogyan osztható el ez a ráfordítás.

Ezeket a lehetőségeket összegezve a jogalkotónak racionális, piaci szemszögből is megalapozott szabályozást kell hoznia.

A problémák világszerte hasonlóak, de a jog eltérő válaszokat adhat. Ezt kell figyelembe venni, hogy hol hogyan érvényesül, illetve milyen hatást ér el. Azaz mennyire hatékony, eléri-e a célját. A problémák hasonlóságával párhuzamosan, a -már korábban említett- kormányzati érdekek eltérőek lehetnek: más egy jogvédett tartalmakat nagyüzemben előállító ország érdeke, mint egy internetet éppen csak meghonosítóé.

Mivel a fájlcseré nem szorítható országhatárok közé, ezért mindenképpen olyan szabályozásra van szükség, ahol a különböző joghatósági kifogások nem állhatják meg a helyüket. Épp ezért nagy a szerepe a közös elvárásoknak, az olyan minimumszabályozásoknak, melyek közös mederbe igyekeznek terelni a jogalkotókat és jogalkalmazókat. Ilyen például a TRIPS egyezmény, amely egy átfogó, szabályozást próbál racionalizálni,⁷⁴ mellyel párhuzamosan a nemzeti jogalkotókra is fontos szerep hárul. A nemzetközi minimumszabályozások csak az alsó szintet szabályozzák, azaz az állam eldöntheti, hogy elmozdul-e szigorúbb irányba.

A fogyasztók számára nemzeti jogként manifesztálódik a válasz, más kérdés azonban, hogy az saját jogalkotás terméke, vagy pedig nemzetközi kötelezettségen alapul. Véleményem szerint ez utóbbival nagyobb hatékonyság érhető el.

Az EU egyébként jó úton jár ez ügyben, hiszen eddig egész jó koncepcionális alapelveket dolgozott ki.

⁷⁴ A TRIPS Egyezmény szerepe a nemzetközi iparjogvédelmi rendszerben
<http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/199806/csiki.html>

7.2 Elektronikus kereskedelmi jog

Az Európai Unió elektronikus kereskedelemről szóló irányelve alapján,⁷⁵ információs társadalommal összefüggő szolgáltatás az online módon, egyéni kezdeményezésre történő információszolgáltatás függetlenül attól, hogy ellenérték fejében valósul-e meg. De ha nem magánközlés, akkor már üzletnek minősül. Azonban nem mindegy, hogy idegen tartalom van-e a magánjellegű közlés mögött.

A tartalomszolgáltatókra épp ezért az elektronikus kereskedelem és hírközlés szabályai vonatkoznak, azaz adataikat csak büntetőeljárás céljára lehet kiadni. A tájékoztatási jog alapján a jogsértett adatot kérhet a jogsértőtől. Ez alapján pedig kötelező lenne közzétenni az elérhetőségi adatokat elvileg. Ennek a feloldása pedig, hogy hiába magánszemély a megosztó, mégis szolgáltatónak minősül, ezért nem mindegy milyen minőségben kéri az adatokat.

7.3 Az információs társadalom létrejötte

Az INFOSOC irányelv⁷⁶ rendkívül fontos célokat tűz ki. A szerzői jog és a szomszédos jogok szabályozási kereteinek harmonizálásával a jogbiztonság növekedése, illetve a szellemi tulajdon magas szintű védelme révén jelentős erőforrásokat mozgósítana az alkotó és újító tevékenységek fejlesztésére, hozzájárulva a régió fejlődéséhez. Az egész irányelv haladó szellemű, és mind a tartalmak előállítóit, mind a felhasználókat szeretné együtt tudni. E mellett természetesen olyan elérendő célokat tűz ki, melyhez mindegyik bekezdés egy-egy lépcsőfok, és ezek végigjárásával juthatunk el a szerzői és szomszédos jogokat a legszélesebb körben biztosító információs társadalomhoz.

A szerzői jogok és a szellemi tulajdon védelmét a jogszabályokon túl csakis hatékony és megfelelő mértékű technikai védelemmel lehet elérni. Ezek alkalmazása pedig alapvető fontosságú, tekintve hogy ezek az intézkedések végső soron a jogi alapelvek és garanciák érvényesítését szolgálják. Ez az irányelv tehát a DRM technológiát⁷⁷ is segítségül hívja a művek védelme érdekében.

⁷⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve, az elektronikus kereskedelemről

⁷⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve, az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról

⁷⁷ Digital Rights Management

7.4 Az Európai Unió Bíróságának vonatkozó joggyakorlatában

Az EU tagállamaiban azonban korántsem egységes a jelenség megítélése. A következő három esetet két kulcskérdés kapcsán hozom fel példának. Az első kettőnél az adatkezelés körüli jogi felelősség a kérdés, azaz a szolgáltatók a felhasználók adatait kiadhatják-e, míg a harmadik eset pedig a szolgáltató adatkezelési kötelezettségét taglalja, azaz, hogy gyűjtenie kell-e a felhasználó forgalmának jellemző adatait, illetve szűrnie kell-e az adatforgalmat. Ezeknek azért van relevanciája, mert a későbbi esetleges felelősségre vonások a közvetítő szolgáltatók segítségét igénylik.

- I. A Productores de Música de España (**Promusicae**) nonprofit érdekvédelmi szervezet és a Telefónica de España SAU (**Telefónica**) spanyol távközlési társaság közötti perben⁷⁸ hozott ítélet:

A spanyol bíróság azt a kérdést terjesztette a Bíróság elé, megköveteli-e a közösségi jog a tagállamoktól, hogy a szerzői jog hatékony védelmének a biztosítása céljából előírják a személyes adatok polgári eljárás keretében történő közlésének a kötelezettségét. Az Európai Unió legfőbb bírói szervének 2008. január 29-i döntése, az INFOSOC irányelv 8. cikkének értelmezésével megállapítja, hogy az Európai Unió joga nem kötelezi a tagországokat arra, hogy megköveteljék polgári jogi eljárás során a távközlési társaságoktól személyes adatok átadását a szerzői jogok tulajdonosainak illegális zeneletöltés gyanúja esetén, ilyen kötelezettséget azonban az uniós országok saját döntésük alapján előírhatnak.

- II. **LSG-Gesellschaft zur Wahrnehmung von Leistungsschutzrechten GmbH** és a **Tele2 Telecommunication GmbH** közötti eljárás⁷⁹ eredménye:

A per ugyanarra, azaz a felhasználók adatainak kiadására irányult. A korábbi ítélet eredményét tovább csiszolva, a 2009. február 19-én hozott ítélet 29. pontjában a következőket állapította meg:

„nem ellentétes az, ha a tagállamok a személyes jellegű forgalmi adatok harmadik magánszemélyekkel való közlésére vonatkozó kötelezettséget állapítanak meg szerzői jogok sérelme miatti polgári peres eljárás indításának lehetővé tétele érdekében”

⁷⁸ A C-275/06. sz., Promusicae kontra Telefónica ügyben 2008.01.29-én hozott ítélet, (EBHT 2008., I-00271. o.)

⁷⁹ A C-557/07. sz., LSG kontra Tele2 ügyben 2009.02.19-én hozott végzés, (EBHT 2009., I-00271. o.)

A szolgáltatóknak nincs kötelezettsége az adatforgalom monitorozására, általában nem is ellenőrizhetik, azonban ez az ítélet mégis megteremti a lehetőséget az ezirányú elmozdulásnak.

III. **Scarlet** Extended SA és a Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM) ügy⁸⁰

A Belga Írók, Zeneszerzők és Kiadók Szövetsége (SABAM) és a Tiscali internetes szolgáltató (közben Scarlet Extended Ltd. nevet felvett cég) ügyében hozott 2007. június 29-i elsőfokú ítélet⁸¹ értelmében az internetes szolgáltatónak alkalmaznia kell a szakértő által javasolt technikai megoldások egyikét annak érdekében, hogy megakadályozza az internetezőket SABAM zenei repertoárjának illegális letöltésében. Az előzetes döntéshozatali eljárásban az eljáró belga bíróság arra volt kíváncsi, hogy az e-kereskedelmi irányelv tiltja-e azt, hogy az internetes hozzáférést biztosító szolgáltatót szűrésre kötelezzék, és ha nem, alkalmazható-e ez a szankció a Scarlet esetében. A Bíróság 2011. november 24-i ítéletében úgy döntött, hogy a szolgáltatók nem kötelezhetőek a P2P szoftverek útján történő adatátvitelt preventív, időbeli korlátok nélküli, teljes ügyfélkörre megkülönböztetés nélkül alkalmazandó módon történő szűrésre, melynek költségei kizárólag a szolgáltatót terhelik.

Tartalomszűrésre mód van, méghozzá több mint 30 olyan mód,⁸² ami nem biztosítja a teljes hozzáférést az adatforgalomhoz, mégis bizonyosan kiszűrhetővé válik a fájlcsere-lőt használó internetező.

A bírósági döntésekből leszűrhető a tapasztalat, hogy a kiadók, illetve a tartalmak előállítóinak képviselői elsődlegesen az internetszolgáltatókat próbálják célozni. Egyrészt így közvetve a felhasználók szokásait is befolyásolhatják, másrészt ezzel biztosabb célpontokat kapnak. A felhasználó ugyanis nem feltétlenül tudja kifizetni az olykor horribilis összegű bírságot, másrészt közvélemény is az ő oldalára áll. Ezért felhasználók és a tartalmak előállítói közti lépcsőt próbálják bevonni a szabályozásba. Itt egyrészt az internet-hozzáférést biztosító szolgáltatóról kell beszélnünk, másrészt a tartalmak elérését biztosító tartalom-szolgáltatóról. Mivel sokszor nehéz beazonosítani, hogy fizikailag hol van a szerver, ezért

⁸⁰ A C-70/10. sz., Scarlet kontra SABAM ügyben 2011.11.24-én hozott ítélet, (EBHT 2011., 00000. o.)

⁸¹ SABAM v. S.A. Tiscali (Scarlet), District Court of Brussels, No. 04/8975/A, Decision of 29 June 2007

⁸² Dr. Faludi Gábor: Fájlcsere a szerzői jogban és az elektronikus kereskedelem jogában, ELTE-ÁJK Polgári Jogi TDK, 2009. okt. 8.

sokkal könnyebb az internet szolgáltatók oldaláról megközelíteni a kérdést. Számukra pedig nem mindegy, hogy adatbázisok, naplófájlok, vagy milyen jellegű nyilvántartások szükségesek ezen célok megvalósításához.

Épp ezért a fentebbi ítéletek fontos mérföldkövek az egységes szabályozás felé, tehát ez is az egyik sarkalatos pontja a lehetséges megoldásának.

Bár másik kontinens szabályozása, de megjegyezném azonban, hogy a DMCA által biztosított „safe harbor” keretei közt a szolgáltató mentesül a felelősség alól, a tudta nélkül jogsértésre használt szolgáltatása esetében. Ilyenkor a szerzői jogi jogosult jelzése után meg kell akadályoznia a jogsértést. Tehát a szolgáltató nem felelős a felhasználók ilyen tevékenységéért.⁸³

Nem feltétlenül működne egy importált jogintézmény egy számára eltérő közegben, mindenesetre az amerikai modellnek egy helyi sajátosságokhoz idomult változatát szerintem Európában is alkalmazni lehetne.

8. Jogalkotási fejlemények

Az Európai Unió szabályozásának nagy jelentősége van a tagállamokra ható jellege miatt. Nehéz persze optimálisan szabályozni, hiszen elvileg az lenne a legegyszerűbb, ha a szolgáltató kizárná a fájlcserélő személyt az internet-előfizetői köréből. Azonban ezzel máris sérülne az információs alapjog. Márpedig nem ez a leginkább célravezető megoldás.

Épp ezért két jelentősebb példát emelnék ki:

8.1 Tagországok:

Franciaország: A 2010-ben hatályba lépett HADOPI-törvény alapján a fokozatosság elve mentén haladnak. A jogszabályt a betartatására felállított szervezetről nevezték el (Haute autorité pour la diffusion des œuvres et la protection des droits sur Internet – a művek internetes terjesztésére és a jogok védelmére létrehozott hatóság), de a köznyelvben csak a három dobás törvényeként emlegetik, mert két lehetőséget ad megszegőinek, mielőtt lecsapna rájuk.⁸⁴

⁸³ DMCA- Safe harbor provisions <http://www.benedict.com/Digital/Internet/DMCA/DMCA-SafeHarbor.aspx>

⁸⁴ Három dobásuk maradt a francia netezőknek

http://index.hu/tech/2010/01/04/harom_dobasuk_maradt_a_francia_netezoknek

Az adatforgalom mennyiségét figyelve először figyelmeztető e-mailt kap a felhasználó, az IP címe után azonosítva másodjára már ajánlott postai levelet, míg harmadjára átadják az adatait a hatáskörrel rendelkező bíróságnak, amely az internetkapcsolat átmeneti felfüggesztésétől, a 300 ezer eurós pénzbírságon át két évig terjedő börtönbüntetéssel szankcionálhat.⁸⁵ Az első két lépés ellen semmilyen fórumon nem lehet fellebbezni, a harmadik szankciót, az eltiltást bíróságon meg lehet ugyan támadni, de a fellebbezésnek nincs halasztó hatálya, és a bizonyítás terhe a gyanúsítottra hárul. Abban az esetben, ha az internetszolgáltatónak meg kell szüntetnie az elkövető hozzáférését – az eltiltás két hónaptól egy évig tarthat, és a bűnös feketelistára kerül, ami azt jelenti, hogy a büntetés időtartama alatt más szolgáltatóval sem köthet szerződést, miközben a felmerülő költségeket (előfizetési vagy lemondási díjakat) továbbra is fizetnie kell. Azonban számolni kell olyan megoldatlan problémákkal, mint az egyetemi vagy az internetkávézós számítógépek, ráadásul az objektív felelősség veszélyeztetheti az ingyenes wifiket, hiszen az előfizető és letöltő személye nem mindig esik egybe.

Idénre azonban bebizonyosodott, hogy túl sokba kerül a rendszer, és kétséges a haszna, így jövőre bizottság dönt arról, hogy egyáltalán fennmaradjon-e a szabályozás.⁸⁶ Egyébként az eddigi bő másfél éves pályafutás során egymillió figyelmeztető e-mailt, 99 ezer postai levelet küldtek ki, és 134 esetből lett eljárás, de még senkit se kapcsoltak le.⁸⁷

Nagy-Britannia: A 2009-es Digital Britain jelentés az ország digitális jövőjét vázolta, melynek megvalósítását szolgálja a 2010 tavaszán elfogadott Digital Economy Act.⁸⁸ A fájlcsere-elleni harcokhoz itt is kulcsszerepet kapnak a szolgáltatók. Először felvilágosító és figyelmeztető leveleket kellene kiküldeniük az illegális fájlcsere-elleneseknek, de ha azok még ekkor is folytatnák tevékenységüket, „akkor a szolgáltató csökkenthetné a sávszélességüket, illetve ki kell adnia adataikat az Ofcomnak, a brit médiafelügyeleti szervezetnek. A lényegesen megnövekedett hatáskörrel működő Ofcom az adatokat a jogtulajdonosok (köztük a zenei és filmkiadók) rendelkezésére bocsátaná⁸⁹”. Ehhez persze bírói végzés kell a jogosultaknak.⁹⁰

⁸⁵ Visszaeső kalózkodnak felfüggesztett internetkapcsolat <http://www.jogiforum.hu/hirek/21141>

⁸⁶ Három visszacsapás, HVG, 2012. aug. 18., 33. szám, 48. o.

⁸⁷ http://www.theregister.co.uk/2012/08/06/hadopi_under_fire/

⁸⁸ Digital Economy Act 2010, 2010 (c. 24)

⁸⁹ Digital Britain: a brit Digitális Közmű <http://computerworld.hu/digital-britain-a-brit-digitalis-kozmu.html>

⁹⁰ Digital Economy Act 2010, Explanatory notes
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/24/notes/division/5/2/3>

Ennél még aktuálisabb a 2012-es törvényjavaslat, mely 2014 márciusában lépne hatályba, és a 2010-es törvényt implementálva az internetszolgáltatóknak kiemeltebb szerepet ad. Ha illegális fájlcsere-t jelentenek be náluk, azt ellenőrizni kell, majd arról figyelmeztetni az adott felhasználót. Három figyelmeztetés után részletes jegyzőkönyvet kell a fájlcsere-ő rendelkezésére bocsátani pontos adatokkal, hogy mikor és milyen jogokat sértett meg a letöltéseivel és megosztásaival.⁹¹ Innentől válik perelhetővé a felhasználó, és csupán ekkor kell csak kiadni az addig anonim módon kezelt adatait a jogtulajdonosnak, aki bíróságra viheti az ügyet. A felhasználó hozzáférését azonban még ekkor sem szüntetheti meg a szolgáltató. A többlépcsős, fokozatos válaszon alapuló megoldások alapvetően jó kezdeményezések, azonban a francia példából okulva kétséges a megvalósulás sikeressége.

9. A The Pirate Bay-per:

A 2009-es év mérföldkő a fájlcsere-és elleni küzdelemben. Az ezt kiváltó esemény a The Pirate Bay nevű svédországi torrent tracker elleni per volt, melyben április 17-én született ítélet, ahol az oldal üzemeltetőit fejenként 1 év szabadságvesztésre ítélték, valamint 30 millió svéd korona kártérítést állapítottak meg⁹² a szerzői jogok megsértésére alkalmas eszköz, vagyis a Pirate Bay felállításáért és üzemeltetéséért.

Az esetleges felelősség megállapításának jelentősége abból fakadt, hogy az oldal nem tárolt jogellenes tartalmakat, csupán útbaigazított azokhoz. Az internetes keresők már blokkolták a találati listájukról, azonban a jogosultak számára ez nem volt elég, ezért a jogi útra terelték az ügyet. Az oldal üzemeltetői ellen még 2008 januárjában emeltek vádat Svédországban, mondván, hogy a 2003-ban alapított Pirate Bay nevű torrentoldal üzemeltetőiként illegálisan tették lehetővé filmek, zeneszámok és számítógépes programok letöltését. Ezért a hatályos svéd törvények szerint két év börtönbüntetés és 117 millió svéd koronás pénzbüntetés járhat.⁹³

A világ legnagyobb torrentoldalának⁹⁴ pere végigjárta az internet összes fórumát, ugyanis a döntés nagyon nagy jelentőségű az internet jövőjére nézve, hiszen ez az USA határain kívüli legnagyobb fájlcsere-ő per.

⁹¹ http://index.hu/tech/2012/06/26/itt_a_brit_online_kaloztorveny/

⁹² Mezei Péter: Mit hozott 2010 a fájlcsere-őknak?, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2011/1. szám, 23. o.

⁹³ Hadjárat az illegális filecsere-ők ellen <http://www.jogiforum.hu/hirek/21358>

⁹⁴ Alexa - The Web Information Company <http://www.alexa.com/siteinfo/thepiratebay.org>

A felháborodott üzemeltetők benyújtott a fellebbezése miatti másodfokú eljárás 2010. november 26-i ítéletében a svéd bíróság kimondta, hogy a Pirate Bay az alapítói továbbra is bűnösök a szerzői jogok megsértésében. Az elsőfokú ítélethez képest a börtönbüntetést mérsékeltek 8, 10, 4 hónapra viszont a pénzbüntetés viszont megnőtt 46 millió svéd koronára. A három alapító utolsó esélye a svéd Legfelsőbb Bíróság volt, az azonban elutasította a kérelmüket, így a börtönbüntetéssel már-már végére érni látszik az ügy, azonban az üzemeltetők az Európai Bírósághoz⁹⁵ akarnak fordulni, úgyhogy még korántsem végleges ez a kalózkodás jövőjét alapjaiban befolyásoló ügy. Mivel ez volt az első ilyen jellegű, és ekkora volumenű per a Napster pere óta, ezért jelenleg ez határozza meg az elkövetkező időszak történéseit. Ha ez az ítélet marad, akkor további torrent oldalak ellen indulhatnak perek, mely hosszú távon az internetes bűnözést is visszaszoríthatja.

Az eljárás tehát még mindig folyamatban van, de a majdani jogerős ítélet lesz a fájlcserelés útjának következő mérföldköve, ugyanis befolyásolni fogja az alapvető fontosságú technikai, jogi és gazdasági szempontokat a fájlcsere jövőjében.

Az elsőfokú döntést követő nagy médiavisszhang felborzolta a kedélyeket,⁹⁶ ugyanis a közvélemény olyannyira támogatta az oldal szellemiségét, hogy a 2009-es svédországi Európa Parlamenti választásokon bejutott⁹⁷ a svéd Kalózpárt, mely az oldal szellemiségét, illetve egy átfogó folyamatot képvisel. Ennek jegyében küzdelmüket a szabad fájlmegosztásért, valamint a kulturális termékek (filmek, zenék, könyvek stb.) nem-kereskedelmi célú másolásának, terjesztésének, le- és feltöltésének legitimálásáért folytatják, továbbá az elektronikus privátszféra védelméért és a szerzői jogok megreformálásáért⁹⁸ harcolnak.

„Az európai kalózpártok sikere rámutatott, hogy a nagyipar kiszolgálása mellett járható alternatíva a szabad letöltés ügyének felvállalása. Míg a magyar pártok a holdudvarukba tartozó művészek igényeit szolgálják ki, külföldön már komoly tömegbázist építettek a jogvédők túlkapásai ellen harcoló szervezetek.”⁹⁹

⁹⁵ The Pirate Bay: vége a történetnek? <http://copyrightinthexxcentury.blogspot.hu/2012/02/pirate-bay-vegetortenetek.html>

⁹⁶ Nagy Zoltán András: A Pirate Bay-per tanulságai. De lege ferenda a fájlcsereéről, Ügyészek Lapja, 17. évf. 2. sz./2010, 39. o.

⁹⁷ A kalózok bejutottak az Európai Parlamentbe http://itcafe.hu/hir/sved_kalozok_piratpartiet_ep.html

⁹⁸ A svéd Kalózpárt honlapja; <http://www.piratpartiet.se/>

⁹⁹ Kiss Gábor: „Meg egy üveg rum”, IT Business, 2010. júl. 6., 26. szám, 14. o.

10. Megoldási alternatívák:

Két élesen ellentétes megközelítés bemutatásával vázolnám a lehetséges jövőjét a fájlcsereinek, illetve az azt elősegítő folyamatoknak.

10.1 Európai Unió:

Viviane Reding, az Európai Unió információs társadalomért és médiaügyért felelős biztosa (2004-2010) nyilatkozta, hogy *„Európa digitális gazdasága hatalmas bevételeket termelhet valamennyi ágazatban. Ahhoz azonban, hogy ezt a potenciált fenntartható növekedésre és új munkahelyekre tudjuk váltani, a kormányoknak irányt kell mutatniuk olyan, összehangolt politikák elfogadásával, amelyek lebontják az új szolgáltatások előtt álló, meglévő akadályokat. Élnünk kell az európaiak új generációjában rejlő lehetőségekkel, amely nemzedék hamarosan megkerülhetetlen tényezővé válik az európai piacon. Ezek a fiatalok intenzív internethasználók és emellett rendkívül igényes fogyasztók. Ahhoz, hogy felszabadítsuk a „digitális generációban” rejlő gazdasági potenciált, a digitális tartalmat könnyen hozzáférhetővé kell tennünk.”*¹⁰⁰

2009. július 9-i, brüsszeli beszédében pedig felvázolta a pár éven belül megteremtendő Digitális Európa jövőképét:

*„ Ha nem tesszük nagyon gyorsan könnyebbé és fogyasztóbaráttá a digitális tartalmak hozzáférhetőségét, egy teljes generációt veszíthetünk el, az alkotói kreativitás támogatóiként és a digitális szolgáltatások törvényes felhasználóiként. Közgazdaságilag, társadalmilag és kulturálisan ez tragédia lenne. Az elkövetkező években kiemelt feladatommak fogom tekinteni, hogy a Bizottság más tagjaival együtt kidolgozzuk a digitális tartalom országhatárokon átívelő EU-szintű hozzáférhetővé tételének egyszerű, felhasználóbarát törvényi keretszabályozását, ügyelve ugyanakkor arra is, hogy egyidejűleg az alkotók javadalmazása is biztosított legyen. A Digitális Európa csak a tartalomkészítők közreműködésével valósulhat meg, de az ebben érdekelt felhasználóként és innovatív fogyasztóként egyaránt érintett digitális őslakosok generációját sem nélkülözheti”.*¹⁰¹

¹⁰⁰Eu: Digitális gazdaság kell Európának! <http://einclusion.hu/2009-08-10/eu-digitalis-gazdasag-kell-europanak/>

¹⁰¹Viviane Reding beszéde

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/09/336&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

Világosan látszik, hogy ezen álláspont szerint nem üldözni kell a tevékenység üzöit, hanem partnerként bevonni, hiszen mindkét oldal előnyére válna ez a kooperáció. Véleményem szerint ezt az irányt kellene tovább vinni rugalmas szabályozással, szem előtt tartva az egyéni szabadságjogokat és a megfelelő szintű adatvédelmet. Ez a megközelítés hatalmas lehetőségeket hordoz magában, és ha sikerül megvalósítani, akkor az online tranzakciók szabályozásában vezető nagyhatalommá válna az Európai Unió.

10.2 ACTA szerződés:¹⁰²

A hamisítás elleni nemzetközi kereskedelmi megállapodás elsősorban az online kalózkodás visszaszorítására, az illegális szoftverkereskedelem, és a szerzői és szabadalmi jogok megsértéséből származó károk megelőzését célozza meg. Több mint 5 évig titokban dolgoztak rajta nemzetközi jogászok, és 2011 őszéig egyetlen nyilvános dokumentum sem született róla, bár 2010 februárjában mégis kiszivárgott az internetre egy tervezete.¹⁰³

Maga az egyezmény radikálisan lépne fel, és a szerzői jogok megsértése esetén alkalmazandó polgári jogi és büntetőjogi eszközrendszert kívánja egységesíteni.¹⁰⁴ Ez elsősorban az internetszolgáltatók, tárhelyszolgáltatók, alkalmazások fejlesztői, és hasonló cégek felelősségét részletezi a felhasználók illegális tevékenységeivel kapcsolatban (eddig számos bírói ítélet mondta ki, hogy a szolgáltatók nem büntethetők olyasmikért, amit az ügyfelek végeznek). Az ACTA arra kötelezné a szolgáltatókat, hogy ha tudomást szereznének bármely ügyfelük szerzői jogot sértő tevékenységéről, szüntessék meg az illető hozzáférését a rendszerhez. Továbbá nekik kellene bizonyítaniuk, hogy léptek valamit a hálózatukon filmek kalózmásolatait cserélő felhasználók ellen, különben az adott filmek jogtulajdonosai magát a szolgáltatót fogják perelni, melynek kereteit a szerződés adná.¹⁰⁵

„Az ACTA láthatóan ott próbálja megfogni az online kalózkodást, ahol erre gyakorlati esélyt lát; az egyszeri felhasználók üldözése nehézkes és marketingszempontról sem szerencsés, amikor csillagászati bírságokat vernek rá egyetemistákra pár mp3 fájl letöltéséért. A felelősség áttolása a szolgáltatókra azt jelentené, hogy a nagy médiacégek kézzelfogható, és potenciálisan nagyon sok pénzre perelhető célpontokat kapnak, akik ezzel a fenyegetéssel a

¹⁰² Anti-Counterfeiting Trade Agreement <http://register.consilium.europa.eu/pdf/hu/11/st12/st12196.hu11.pdf>

¹⁰³ A netszolgáltatókat szívatná meg az ACTA szerződés

http://index.hu/tech/jog/2010/02/23/kiszivargott_a_nemzetkozi_szerzoi_jogi_egyezmey_tervezete

¹⁰⁴ Köhidi Ákos: A felhasználók által fájlmegosztással okozott kár, Jogi Iránytű 2011.dec. 23, 2. o.

¹⁰⁵ ACTA 27.1

háttérben valószínűleg alaposan oda fognak figyelni arra, miket töltögetnek és osztanak meg a felhasználóik.”¹⁰⁶

2011. október 1-jén hivatalos formát öltött az addig titokban készülő tervezet, ugyanis nyolc ország (USA, Ausztrália, Kanada, Japán, Dél-Korea, Marokkó, Új-Zéland, Szingapúr) képviselői írták alá, majd ehhez 2012. január 26-án az EU is csatlakozott.¹⁰⁷ Az EU részéről habár az aláírás megtörtént, de a ratifikációra már nem került sor, mert a Parlament leszavazta, az addigra már egyes EU-s intézmények által is vitatott¹⁰⁸ ACTÁ-t.

*„Az ACTA a szellemi tulajdonjog védelmének eszközeit aktualizálja.”*¹⁰⁹

Az aláíró országok többek közt azt is vállalták, hogy az amerikai DMCA mintájára a saját szerzői jogi törvényeikben pontos szabályozást hoznak a hamisított áruk lefoglalására és megsemmisítésére vonatkozóan, valamint beárazzák a szerzői jogsértéseket, aminek alapján a bíróság kártérítést tud megítélni az ilyen ügyek sértettjeinek.¹¹⁰

Ez a megközelítés a korábbi EU-s szempontokkal ellentétben csupán gazdasági érdekeket tart szem előtt, de nem foglalkozik a társadalom kulturális ellátásával. A profitorientált szabály csak a kiadóknak kedvezne, de a társadalmakat átszövő kooperatív folyamatokat felszámolná, mely hozzáállás beláthatatlan károkat okozhatna. Maga az ACTA azonban akkor jelente előrelépést, ha a legnagyobb piacok, mint pl. Oroszország, Kína, India és Brazília is csatlakoznának hozzá.¹¹¹

Két eltérő megközelítés, de végső soron mindkettő változtatni akar a jelenlegi helyzeten. Ezzel kapcsolatban további probléma, hogy aminél valamilyen kényszer van, ott általában nincs igazságosságérzet, és ez kihat magának a szabálynak a tekintélyére is. Ráadásul további mérlegelendő tényező, hogy mi a gazdaságilag racionálisabb döntés: a szabály a létrehozása, vagy annak az ellenőrzése, hogy betartják-e. Akármilyen szabályozási forma fog megvalósulni, figyelni kell arra, hogy világos, belső ellentmondásokról mentes és a

¹⁰⁶ A netzszolgáltatókat szívatná meg az ACTA szerződés

http://index.hu/tech/jog/2010/02/23/kiszivargott_a_nemzetkozi_szerzoi_jogi_egyezmey_tervezete

¹⁰⁷ http://www.szerzoi jog.com/acta_egyezmey

¹⁰⁸ Mezei Péter: A fájlcsere dilemma, 2012, 229. o.

¹⁰⁹ <http://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/content/20120220FCS38611/2/html/Moreira-az-ACTA-nem-vezet-be-%C3%BAj-tilt%C3%A1st>

¹¹⁰ http://index.hu/tech/2011/10/08/amerika_lenyomta_a_vilag_torkan_a_sajat_szerzoi_jogat/

¹¹¹ Mezei Péter: A fájlcsere dilemma, 2012, 225. o.

gyakorlatban érvényesíthető legyen. Reális szankciók kellene, ugyanis ha túl enyhék, akkor nincs visszatartó erejük, viszont ha túl szigorúak, akkor pedig szimbolikusak maradnak, és senki se fogja alkalmazni őket.¹¹²

¹¹² Dr. Székely Iván, Dr. Szabó Máté Dániel (szerk.): Szabad adatok, védett adatok, 2005, 57. o.

11. A fájlcsere elleni küzdelem lehetséges kimenetele:

„Azt semmilyen módon nem lehet biztosítani, hogy egy fájlcserélő rendszer az idő 100 százalékában megfeleljen a törvény előírásainak, legalábbis nem jobban, mint azt, hogy a videómagnók 100 százalékát vagy a fénymásolók 100 százalékát vagy a kézfegyverek 100 százalékát a törvény előírásainak megfelelően használják.”¹¹³

Maga a jogi küzdelem eddig a cserefolyamatok két végpontját célozta. Bebizonyosodott, hogy a felhasználók elleni perek nem túl hatékonyak, ráadásul nagyon rossz a társadalmi megítélése annak, ha valaki a felhasználókat, saját vásárlóit perli be.¹¹⁴ A torrent oldalak felőli megközelítés sem célravezető. Bár néhány oldalt valóban sikerült lekapcsolni, azonban hiába mondta ki jogerős ítélet, hogy a The Pirate Bay jogsértő, mégis működik továbbra is. Kvázi túlnőtte magát az oldal, úgyhogy érthető is, ha a küzdelem új szintje a távközlési szolgáltatók felé tart. Nekik van meg a lehetőségük, hogy bármi módon meggátolják a cserefolyamatot. Ehhez többféle eszközük lehet, de véleményem szerint egy oldal fizikai blokkolása nem megoldás a problémára.

Nem a tiltás a megoldás, hanem inkább, ahogy a mondás is tartja: ha valamit nem tudsz megakadályozni, állj az élére! Látszik tehát, hogy paradigmaváltásra van szükség. A technikai fejlődés időről időre kihívások elé állítja a könyvekre és fizikai adathordozókra megalkotott, mára elavulóban levő szerzői jogot. Olyan újszerű megoldások kellenek, amelyek összehangolják a felek érdekeit, és átfogóan szabályozzák a folyamatokat az alkotástól a végfelhasználásig. Ebben a nemzeti jogalkotókra fontos szerep hárul, de féltő, hogy önmagukban nem képesek erre, így kiemelten fontos a nemzetközi együttműködés ezen a területen.¹¹⁵ Épp ezért olyan alappillérekre van szükség, amelyek számára nem akadály a különböző kulturális háttér.

Továbbra is olyan szabályok kellenek, amelyek az alkotást ösztönzik, de egyben igazodnak is a technológiai sajátosságokhoz. Például a Creative Commons licenceihez hasonló szabályozás szerintem eredményes lehetne, és érdemes olyanban is gondolkodni, hogy a különböző adattípusok egyedi szabályozást kapjanak, pl.: zene, könyv, szoftver, film,

¹¹³ Lawrence Lessig: Szabad kultúra, 2005, 56. o.

¹¹⁴ Bodó Balázs: A szerzői jog kalózzai, 2011, 245. o.

¹¹⁵ Az informatikai jog nagy kézikönyve, 552. o.

stb. Lehetséges, hogy így egy minőségibb, tartalomra koncentráló, szolgáltatás-ellenszolgáltatás alapú üzleti modell valósítható meg, amellyel végső soron mindenki jól jár.

A fájlcsere arányaiban visszaszorult a korábbi évekhez képest, a jelenség átalakulóban van. Ennek egyik oka egy jogszerű alternatíva megjelenése, a fizetős online zeneboltok elterjedése, míg a másik az online streaming videók térnyerésének következménye, hiszen már nem is a birtoklás a fő szempont, hanem az azonnali idejű hozzáférés lehetősége. A 2 modell összehasonlításánál az infrastrukturális háttérrel kell leginkább figyelembe venni. Az online videónál ugyanis szükség van szélessávú internet hozzáférésre, hiszen csakis folyamatosan gyors internet kapcsolattal élvezhető, míg a fájlcsere nem zavarja, hogy nem minden pillanatban egyenletes a sebesség. A P2P-nél ugyanis mindenütt pontosan ugyanaz az élvezete egy adott fájlnak, hiszen a letöltés után, sebességtől függetlenül ugyanazon fájl másolata fog rendelkezésre állni. Ezzel szemben, akiknek nincs szélessávú hozzáférése, azoknak az online streaming nem a legjobb élvezetet nyújtja. Az akadozó illetve rosszabb minőség miatt veszít élvezeti értékéből a mű.

Nem lehet kategorikusan kijelenteni, hogy melyik a jobb, hiszen ha felszámolódna az összes decentralizált P2P hálózat, akkor maradnának a centralizált streaming központok, amely monopólium veszélyét hordozná magában. Már csak ennek ellensúlyozása gyanánt is szükség van a fájlcsere alapuló adatforgalomra. Persze más szempontokat is mérlegelni kell, hiszen a felhasználók igényeit jobban kielégítő megoldás nagyobb valószínűséggel marad fenn. Ez persze csak az egyik oldal, ugyanis figyelembe kell venni a szerzői jogi jogosultakat, valamint azt, hogy az ő képviselőik befolyásolják ezen folyamatok üzleti modelljét.

.Véleményem szerint a megoldás a két adatáramlási típus előnyeit ötvözné. Olyan üzleti modell kell, mely jogilag is megfelelően körülbástyázott, és sikeresen védi az összes megjelenő érdeket. Ebből kiindulva például törvényileg deklarált feltételekkel jogszerűvé kellene tenni a fájlcserelet. A jogszerűség mellé azonban valamilyen díjszabást kellene bevezetni melyben alkotó és felhasználó kooperatívan tud együtt működni. Ez kompenzálná a jogosultak díjigényét. Vagy egy átalánydíjat kellene bevezetni,¹¹⁶ amely forgalom alapján számolt jogdíjfizetési mód lehetne, és a letöltés függvényében kellene fizetni, vagy pedig fix összegű időszakos díjfizetési kötelezettség lenne. Nemzeti szabályozásnál lehet, problémát jelentene, hogy a nemzetközi szerzői jog hogyan rendelkezik: engedi-e, illetve ez mennyire

¹¹⁶ Dr. Faludi Gábor: Fájlcsere a szerzői jogban és az elektronikus kereskedelem jogában, ELTE-ÁJK Polgári Jogi TDK, 2009. okt. 8.

lenne összeegyeztethető a szabad felhasználás kizárólagos esetével. Épp ezért nemzetközi szinten kellene megalkotni. Ez előtt olyan alapvető dolgokat is tisztázni kell például, hogy kié a tartalom, honnan származik és, hogy mit értünk közös tartalom alatt. A szolgáltatók részéről ellenállásba ütközhetne a dolog, ugyanis ha bevezetnék az átalánydíjat, akkor jogosan reklamálhatnának, hogy jutalék illetné meg őket. Az eddig megkerülhetetlen kiadók és forgalmazók vetélytársat láthatnak benne, hiszen rájuk kisebb szerep hárulna a tartalmak közvetítésében, mivel az eddigi magas disztribúciós díjak itt igencsak redukálódnának, hiszen nem lenne szükség fizikai adathordozóra.

További probléma, hogy aki nem cserél fájl, az nem akarna fizetni. Ha például nyilatkozna arról, hogy ilyen tevékenységet nem folytat, akkor pedig ellenőrizhetnék, de megint felmerülne a kérdés, hogy mennyire mélyen elemezhető az adatforgalma. Egyáltalán ilyen szabályzás mellett a hatóságok, vagy a szolgáltatók hatásköre lenne-e?

Alapvetően újfajta gazdasági modell kell, és olyan jogi háttér, amely képes ezzel együtt a tartalmak védelmét biztosítani. Be kell látnunk, hogy a technikai fejlődés megállíthatatlan, így újabb és újabb technológiák fognak mindegyik oldal rendelkezésére állni. A háború elkezdődött, de még nem tudjuk ki fog nyerni. Hogy a szerzői jog legyőzi-e a digitális világ kalózeit, az még a jövő zenéje.

Felhasznált források:

I. Irodalom:

Armand Mattelart: AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM TÖRTÉNETE, Gondolat-Infonia, Budapest, 2004.

Bodó Balázs: A SZERZŐI JOG KALÓZAI, Typotex Kiadó, Budapest, 2011

Chris Anderson: HOSSZÚ FAROK, HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2006

Christopher Siebens: DIVERGENT APPROACHES TO FILE-SHARING ENFORCEMENT IN THE UNITED STATES AND JAPAN, Virginia Journal of International Law (2011), Vol. 52, Issue 01, 155-192. o.

Csermely Péter: A REJTETT HÁLÓZATOK EREJE, Vince Kiadó, Budapest 2005

dr. Dósa Imre, szerk.: AZ INFORMATIKAI JOG NAGY KÉZIKÖNYVE, Complex Kiadó, Budapest, 2009; II. rész, 1. cím, 4. fejezet: Információtechnológia és szerzői jog (dr. Sum Szabolcs)

Dr. Székely Iván, Dr. Szabó Máté Dániel, szerk.: SZABAD ADATOK, VÉDETT ADATOK, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Információ- és Tudásmenedzsment Tanszék, Budapest, 2005.; fejezet: Átláthatóság és információszabadság Közép- és Kelet-Európában (Székely Iván)

Edward Choi: WITH GREAT POWER COMES GREAT RESPONSIBILITY: KOREA'S ROLE IN THE WAR AGAINST ONLINE PIRACY, 10 San Diego International Law Journal 555 2008-2009

Földi András és Hamza Gábor: A RÓMAI JOG TÖRTÉNETE ÉS INSTITÚCIÓI, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2007

HVG: HÁROM VISSZACSAPÁS, 2012. aug. 18., 33. szám, 48. o.

John Leitner: A LEGAL AND CULTURAL COMPARISON OF FILE-SHARING DISPUTES IN JAPAN AND THE REPUBLIC OF KOREA AND IMPLICATIONS FOR FUTURE CYBER-REGULATION, COLUMBIA JOURNAL OF ASIAN LAW, VOL. 22 FALL 2008, NO. 1

Kiss Gábor: „MEG EGY ÜVEG RUM”, IT Business, 2010. júl. 6. 26. szám, 12-15. o.

- Kőhidi Ákos: A FELHASZNÁLÓK ÁLTAL FÁJLMEGOSZTÁSSAL OKOZOTT KÁR, Jogi Iránytű
2011.dec. 23
- Lawrence Lessig: SZABAD KULTÚRA, Kiskapu Kiadó, Budapest, 2005
- Majtényi László: AZ INFORMÁCIÓS SZABADSÁGOK, CompLex Kiadó, Budapest, 2006
- Manuel Castells: AZ IDENTITÁS HATALMA, Gondolat-Infonia, Budapest, 2006.
- Mezei Péter: A FÁJLCSERE DILEMMA, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2012
- Mezei Péter: A FÁJLCSERE RETORIKÁJA - GONDOLATOK EGY ÁLVITA MARGÓJÁRA,
Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012/2. szám
- Mezei Péter: MIT HOZOTT 2010 A FÁJLCSERÉLŐKNEK?, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle
2011/1. szám
- Mezei Péter - Németh László: A FÁJLCSERÉLÉS ÉS A NETES SEMLEGESSÉG KIHÍVÁSA A SZERZŐI
JOG ÉS INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM VISZONYÁRA, Információs társadalom, 2012/3.
szám,
- Michel Walter and Silke von Lewinski, szerk.: EUROPEAN COPYRIGHT LAW: A COMMENTARY,
Oxford University Press; Oxford, 2010
- Nagy Zoltán András: A PIRATE BAY-PER TANULSÁGAI. DE LEGE FERENDA A FÁJLCSERÉRŐL,
Ügyészek Lapja, 17. évf. 2. sz. / 2010
- Ott István: A BÜNTETŐJOGI FELELŐSSÉG ÖNÁLLÓ ELBÍRÁLÁSA ÉS A BIZONYÍTÁSI TEHER
KÉRDÉSKÖRE A SZERZŐI VAGY SZERZŐI JOGHOZ KAPCSOLÓDÓ JOGOK MEGSÉRTÉSÉNEK
EGYES ESETEIBEN, Ügyészek Lapja, 15. évf. 6. sz. 2008.
- S. Nagy Katalin, szerk.: SZOCIOLÓGIA KÖZGAZDÁSZOKNAK, Typotex Kiadó, Budapest, 2007;
12. fejezet: A hálózati kooperáció gazdaságtana (*Bodó Balázs – Szakadát István*)
- Spránitz Gergely: DIGITÁLIS TARTALMAK SZERZŐI JOGI VÉDELME ONLINE KÖRNYEZETBEN - II.
RÉSZ, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2007/4. szám,
- Talyigás Judit, szerk.: AZ INTERNET A KOCKÁZATOK ÉS MELLÉKHATÁSOK TEKINTETÉBEN,
Scolar Kiadó, Budapest, 2010; fejezet: A személyes adatok védelmének kérdései a
virtuális világban (*Szabó Endre Győző*)

Tushar K. Nandi and Fabrice Rochelandet: THE INCENTIVES FOR CONTRIBUTING DIGITAL CONTENTS OVER P2P NETWORKS: AN EMPIRICAL INVESTIGATION, Review of Economic Research on Copyright Issues, 2008, vol. 5(2) , 19-35. o.

Vajna Tamás: „A VILÁGHÁLÓS KALÓZOKBAN IS VAN BETYÁRBECSÜLET”, interjú Bodó Balázssal, HVG, 2010. febr. 13., 6. szám, 38-39. o.

II. Internetes források¹¹⁷

The Cost of Movie Piracy, 2005 <http://austg.com/include/downloads/PirateProfile.pdf>

Lawrence Lessig idézetek http://www.brainyquote.com/quotes/authors/l/lawrence_lessig.html

Hálózati kislexikon <http://www.kfki.hu/chemonet/hun/olvaso/lexikon/i.html>

Javaslat a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület létrehozására

<http://www.jogiforum.hu/hirek/17012>

http://index.hu/tech/jog/2009/04/15/napokon_belul_eldol_a_pirate_bay_sorsa/

Grokster honlapja <http://www.grokster.com>

Vetközzünk le meztelenre! Avagy mennyit ér a privát szférád?

<http://www.himmel.hu/thread/vetkozzunk-le-meztelenre-fra-acta-ipred-prop-138-ect---avagy-mennyit-er-a-privat-szferad->

Névtelenné és láthatatlanná tehetjük magunkat

http://hvg.hu/Tudomany/20090325_ipredator_pirate_bay_vpn_fajlcsereles

http://index.hu/tech/net/2009/10/16/az_online_video_lenyomta_a_fajlcseret/

<http://www.origo.hu/techbasis/internet/20100204-nem-ollik-meg-a-mozikat-a-filmkalozok.html>

Showtek - Analogue players in a digital world <http://www.lololyrics.com/lyrics/10685.html>

<http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/199806/csiki.html>

DMCA- Safe harbor provisions <http://www.benedict.com/Digital/Internet/DMCA/DMCA-SafeHarbor.aspx>

http://index.hu/tech/2010/01/04/harom_dobasuk_maradt_a_francia_netezoknek

Visszaeső kalóznak felfüggesztett internetkapcsolat <http://www.jogiforum.hu/hirek/21141>

¹¹⁷ 2012. nov. 20-án hatályos állapotukban

France backs away from Hadopi http://www.theregister.co.uk/2012/08/06/hadopi_under_fire/

Digital Britain: a brit Digitális Közmű <http://computerworld.hu/digital-britain-a-brit-digitalis-kozmu.html>

Digital Economy Act 2010, Explanatory notes

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/24/notes/division/5/2/3>

http://index.hu/tech/2012/06/26/itt_a_brit_online_kaloztorveny/

Hadjárat az illegális filecserélők ellen <http://www.jogiforum.hu/hirek/21358>

Alexa - The Web Information Company <http://www.alexa.com/siteinfo/thepiratebay.org>

The Pirate Bay: vége a történetnek?

<http://copyrightinthexxixcentury.blogspot.hu/2012/02/pirate-bay-vege-tortenetnek.html>

A kalózok bejutottak az Európai Parlamentbe

http://itcafe.hu/hir/sved_kalozok_piratpartiet_ep.html

A svéd Kalózpárt honlapja <http://www.piratpartiet.se/>

Eu: Digitális gazdaság kell Európának! <http://einclusion.hu/2009-08-10/eu-digitalis-gazdasag-kell-europanak/>

Viviane Reding beszéde

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/09/336&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

http://index.hu/tech/jog/2010/02/23/kiszivargott_a_nemzetkozi_szerzoi_jogi_egyezmey_tervezete

ACTA <http://register.consilium.europa.eu/pdf/hu/11/st12/st12196.hu11.pdf>

<http://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/content/20120220FCS38611/2/html/Moreira-a-az-ACTA-nem-vezet-be-%C3%BAj-tilt%C3%A1st>

http://index.hu/tech/2011/10/08/amerika_lenyomta_a_vilag_torkan_a_sajat_szerzoi_jogat/

III.Előadások

Bodó Balázs: A SZERZŐI JOGI KALÓZOK TITKOS ÉLETE, ELTE-TÁTK, 2010. ápr.12.

Dr. Faludi Gábor: FÁJLCSERE A SZERZŐI JOGBAN ÉS AZ ELEKTRONIKUS KERESKEDELEM JOGÁBAN, ELTE-ÁJK Polgári Jogi Tudományos Diákkör, 2009. okt. 8.

III. Jogforrások, jogesetek, szakvélemények:

1999. évi LXXVI törvény a szerzői jogról

Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve, az elektronikus kereskedelemről

Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve, az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról

Az Európai Parlament és a Tanács 2004/48/EK irányelve, a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről

A&M Records, Inc. v. Napster, Inc., 239 F.3d 1004 (2001)

MGM Studios, Inc. v. Grokster, Ltd., 259 F. Supp. 2d 1029 (C.D. Cal. 2003)

MGM Studios, Inc. v. Grokster, Ltd., 380 F.3d 1154 (9th Cir. 2004)

MGM Studios, Inc. v. Grokster, Ltd., 545 U.S. 913 (2005)

Sony Corp. of America v. Universal City Studios, Inc., 464 U.S. 417 (1984)

Digital Millennium Copyright Act, Pub. L. No. 105-304, 112 Stat. 2860 (1998)

A C-275/06. sz., Promusicae kontra Telefónica ügyben 2008.01.29-én hozott ítélet, (EBHT 2008., I-00271. o.)

A C-557/07. sz., LSG kontra Tele2 ügyben 2009.02.19-én hozott végzés, (EBHT 2009., I-00271. o.)

A C-70/10. sz., Scarlet kontra SABAM ügyben 2011.11.24-én hozott ítélet, (EBHT 2011., 00000. o.)

SABAM v. S.A. Tiscali (Scarlet), District Court of Brussels, No. 04/8975/A, Decision of 29 June 2007

Digital Economy Act 2010, 2010 (c. 24)

SZJSZT 07/08/1 - „SZERZŐI MŰVEK ONLINE FÁJL CSERÉLŐ RENDSZEREK SEGÍTSÉGÉVEL MEGVALÓSULÓ FELHASZNÁLÁSA”, 2008

SZJSZT 17/2006 - „A JOGELLENES FORRÁSBÓL TÖRTÉNŐ MÁSOLÁS KÉRDÉSE”, 2006